

30K-1
1844

05
222679

**работніца
і сялянка**

8

1973

тримом.

Спадчына

Музыка Ігара ЛУЧАНКА

Словы Янкі КУПАЛЫ

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына.
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Прыпеў:

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны,
І лесу шэстэ верасны,
І ў полі дуб апалены.

Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары ашшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам.

Прыпеў:

І тое нуднае ягнят
Бляяне-зоў на пасбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладбішчы.

Прыпеў:

Жыве з ёй дум маіх сям'я
І сніць з ёй сны нязводныя.
Завецца ж спадчына мая
Усяго старонкай роднаю.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 8 ЖНІВЕНЬ
1973

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 Г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

«Работніца і сялянка».
1973 г.

ДЭПУТАТ

Апрануўшы белы халат, жанчына ідзе па гандлёвай зале магазіна. Гаспадарскае вока адзначае ўсе хібы, усе адхіленні ад правіл захоўвання і рэалізацыі прадуктаў. Грунтоўна, кваліфікавана паведаміць яна потым свае назіранні і заўвагі. Яе прапановы абавязкова будуць улічаны ў рабоце гандлёвага прадпрыемства.

Жанчына ў белым халаце — не спецыяліст гандлёвай вытворчасці. Але дадзеныя ёй паўнамоцтвы дазваляюць гаварыць ад імя соцень людзей. Яна — дэпутат Савета, упаўнаважаны народа. Гэтае званне надае сілу закона яе слову, гэтае званне абавязвае вывучаць і абгульняць грамадскую думку, выконваць наказы тых, хто яе выбіраў на адказную пасаду дэпутата.

Колькі такіх жанчын, дэпутатаў, прымаюць удзел у правёрках работы прадпрыемстваў і ўстаноў, у вырашэнні надзённых жыццёвых пытанняў! Моцна ўваходзяць карэннямі ў гушчу народа Саветы, а дэпутат якраз і ёсць праваднік палітыкі Камуністычнай партыі. Як гаварыў Уладзімір Ільіч Ленін, дэпутаты павінны «самі працаваць, самі выконваць свае законы, самі правяраць тое, што атрымліваецца ў жыцці, самі адказваць непасрэдна перад сваімі выбаршчыкамі».

І яны адказваюць, не парываючы са сваёй вытворчай і службовай дзейнасцю, вядуць вялікую грамадскую работу.

Некалькі скліканняў паспяхова працуе пастаянная камісія па ахове здароўя і сацыяльнаму забеспячэнню Маладзечанскага гарсавета. Камісія арганізавала правёркі санітарнага стану і якасці прадукцыі на малочным заводзе, фабрыцы музычных інструментаў, заводзе металаканструкцый, на аўтабазе № 2. Дэпутаты наведаль многія прадпрыемствы грамадскага харчавання, магазіны грунтоўна вывучылі справы ў гарадскім доме інвалідаў, там жа, на месцы, наладжвалі пасаджэнні. Работа дэпутатаў бачна ўсім: дзе яны пабывалі, палепшыліся ўмовы працы, выкананы наказы і пажаданні працоўных, вырашаны многія практычныя пытанні.

У чэрвеньскія дні атрымалі новыя дэпутацкія пасведчанні лепшыя сыны і дачкі беларускага народа, выбраныя дэпутатамі мясцовых Саветаў. Высокага даверу ўдастоены шліфоўшчыца шклозавода «Нёман» А. І. Кіеня і загадчыца вытворчага ўчастка калгаса «Змагар» Ваўкавыскага раёна М. Ф. Каханская, выбраныя дэпутатамі Гродзенскага абласнога Савета. У розных гаспадарках працуюць Герой Сацыялістычнай Працы Н. П. Дудчык і В. С. Шыкунец. Першая ўзначальвае Косіцкую жывёлагадоўчую ферму ў саўгасе «Маладая гвардыя» Брэсцкага раёна, другая — лепшая цялятніца калгаса імя Леніна Столінскага раёна. Але аднолькава вялікі іх аўтарытэт сярод сваіх аднавяскоўцаў, аднолькавыя павага і давер, аказаныя гераіням. — сёння дэпутатам Брэсцкага абласнога Савета. А наогул 36 тысяч 959 дэпутацкіх пасведчанняў запойнана на жаночыя імёны. Гэта 46,2 працэнта дэпутатаў. Работніцы, сялянкі, служачыя, прадстаўніцы інтэлігенцыі прыступілі да выканання сваіх пачэсных дэпутацкіх абавязкаў.

Дэпутацкае пасведчанне — аўтарытэтны мандат. Яно паказвае, што яго ўладальнік актыўна ўдзельнічае ў вытворчым і грамадскім жыцці, падае асабісты прыклад у выкананні савецкіх законаў. Яно пацвярджае паўнамоцтвы дэпутата, які з'яўляецца прадстаўніком народа. Падкрэсліваючы аўтарытэт дэпутата, XXIV з'езд партыі палічыў мэтазгодным вызначыць статус дэпутатаў заканадаўчым шляхам. Прыняты ў верасні мінулага года Закон «Аб статусе дэпутатаў Саветаў дэпутатаў працоўных у СССР» вызначыў паўнамоцтвы, правы, формы дзейнасці выбраннікаў народа, а таксама абавязкі пасадавых асоб у адносінах да іх. Дэпутацкай дзейнасці гарантваны садзеянне і дапамога.

Быць выбраннікам народа — высокі гонар. Але, прымаючы віншаванні з гэтым ганаровым званнем, трэба памятаць, што пацвярджаецца яно высокай дэпутацкай актыўнасцю.

Быць дэпутатам — штодзённа несці пачэсную адказнасць перад грамадствам, трымаць экзамен на грамадзянскую сталасць, на выдатныя якасці чалавечай душы, якой не ўласціва раўнадушнасць і пасіўнасць.

В. КАРАЛЁВА.

Шчыльная сцяна жыта абарвалася ля вузенькай сцежкі. Шаўкавістымі хвалямі набягае на яе блакітнае возера лёну.

Цвіце лён. Сінім полымем гараць тоненькія сцяблінкі. Любіць гэтую пару Соф'я Антонаўна. Здаўна ў сям'і Варановічаў лён быў у пашане. Ткалі з яго палатно, шылі адзежу. Увосень бацька запрагаў воз, складаў праслы лёну, абрусы, ручнікі. У Ашмянах усё гэта за бясцэнак скуплялі заезджыя купцы.

Калі ў вёсцы стварыўся калгас, Соф'ю Антонаўну выбралі звеннявой па лёну. Яна адмаўлялася: баялася, што не справіцца.

— А каму ж, як не табе, быць, — сказала тады Леанарда Глымбоцкая. — Ты ж у нас работніца найпершая.

...У тую ліпеньскую раніцу Соф'я Антонаўна паднялася яшчэ з цёмным. Цэлую ноч як з вядра ліў дождж. Рыпелі кроквы, пад напорам ветру прыглушана стагналі дрэвы. Вуліцу размыла, дзе-нідзе павыварочвала слупы.

ЛЁН ТЫ МОЙ, ЛЁН

— Як ён там, лянok? Ці вытрымаў? — Соф'я Антонаўна ўсё прыбаўляла крок. Яе даганялі Леанарда Глымбоцкая, Уладзіслава Дэгис, Браніслава Рудзінская.

Ля краю льянога поля спыніліся як укапаныя. Перамашаны з зямлёй сцяблы, пераблытаны, закручаны ў цяжкія жгуты... Як падступіцца?

— Будзем церабіць рукамі, — толькі і прамовіла Соф'я Антонаўна.

Льяноное поле было разбіта на дзялянкі. Па гектару на кожную жанчыну. Церабілі ад цямна да цямна. Вырвалі лянok, абмалацілі. Хоць і не такі ўраджай, як у мінулыя гады, але з гектара ўзялі сем з палавінай цэнтнераў валакна і чатыры з палавінай цэнтнеры семя. Больш як дзе ў раёне.

Сёлета сеяў лён трактарыст Леапольд Касакоўскі.

— Ты ўжо, Іосіфавіч, глядзі пільна, — прасіла звеннявая.

Механізатар моўчкі падчапіў сеялку да трактара, уключыў скорасць, крануўся з месца.

— І чаго я так? Можна пакрыўдзіўся чалавек, — падумала сама сабе Соф'я Антонаўна.

Успомніўся студзеньскі дзень, калі дырэктар саўгаса, выклікаўшы іх абодвух у кантору, сказаў:

— Збірайцеся. Едзем у раён.

Касакоўскі першы павіншаваў яе тады з узнагародай ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. І вось цяпер, калі Леапольд прыехаў дапамагчы звяну, яна пакрыўдзіла яго.

Соф'я Антонаўна падышла да механізатара, распытала пра сяўбу і, нібы незнарок, сказала:

— Ты ўжо, Іосіфавіч, не злуй за тые словы. Лянok ён, ведаеш...

— Ды чаго там. Я ж не маленькі... — Леапольд Іосіфавіч усміхнуўся.

Калі работ на льяным полі паменшала, загадчык участка папрасіў дапамагчы закладваць сянаж. Трэба было ехаць забраць вагі з другога вытворчага ўчастка. Соф'я Антонаўна ўзрадавалася: якраз там, недалечка, былі пасевы лёну звеннявой-саперніцы Ванды Пагода. Трэба збегаць паглядзець.

Наспех паабедаўшы, Соф'я Антонаўна разам з аграномам Таісай Антонаўнай Мацюшонак накіравалася на поле Ванды Пагода. Пад гарачымі промнямі сонца лён ужо згарнуў пялёсткі кветак. Дзе-нідзе яшчэ ўспыхвалі сінія іскаркі, але і яны паступова знікалі ў светла-зялёных сцяблах.

— Ай, ды добры ж лянok. Мусіць, лепшы за наш, — хваліла суседзяў Соф'я Антонаўна, раўніва аглядаючы палетак. — Возьмуць яны цэнтнераў восем і валакна і семя.

— Прыбядняешся, даражэнькая, — усміхнулася Таіса Антонаўна. — У вас лён не горшы. Думаю, і вы возьмеце ўсе восем цэнтнераў. Вось каб толькі надвор'е не падвяло.

Яны паглядзелі на блакітнае неба, якое нагадала ім сіні льяны разліў.

В. ЗАХАРЧУК.

Саўгас «Перамога»,
Ашмянскі раён.

Начальнік АТК Лідзія
Аляксееўна Левіт.

Швачка Валянціна Кру-
ковіч—лепшая па прафе-
сіі.

Кантралёр АТК Таццяна
Русак.

Фота Ул. Вяхоткі.

ЯКАСЦЬ—АТЭСТАТ НАШАЙ СТАЛАСЦІ

Наша фабрыка зусім маладая, нарадзілася ў 1969 годзе. Чатыры гады—тэрмін невялікі, але дастатковы для сталасці, для таго, каб можна было адказаць на пытанне: як, з чым мы прыйшлі да вас, нашы пакупнікі.

Хочацца з большага перагарты старонкі нашай невялікай гісторыі. Яшчэ толькі-толькі падняліся сцены фабрыкі, а мы ўжо спяшаліся заявіць пра сябе, выпусціць першую прадукцыю. Нялёгка было ў тыя дні. Швейны цэх туліўся ў часовым памяшканні з цеснымі праходамі, вузкімі закройнымі сталамі. Працавалі толькі дзве брыгады. На рабочих месцах—вучаніцы і дзве-тры вопытныя швачкі, што прыехалі з іншых фабрык. Першым гатункам ішло не больш як 12 працэнтаў прадукцыі.

Мінаў час. Пачалі працаваць на поўную сілу вязальны і фарбавальны цэхі. Размясціўся на пастаянным месцы швейны цэх. Зараз тут 13 канвеераў, вялікі закройны ўчастак і аддзел падрыхтоўкі. А брыгад ужо не дзве, а 26. Больш як 50 мадэлей выпускае цяпер фабрыка. Вялікі попыт на мужчынскія і дзіцячыя тэніскі з ажурнага баваўнянага палатна—лёгка, прыгожыя, недарагія. Падабаюцца пакупнікам камбінацыі для дзяўчат-падлеткаў—вельмі прыгожыя рэчы з ацэтатнага шоўку, аздобленыя карункамі «супер-гарант». Яны не электрызуюцца, бо ацэтатны шоўк пры апрацоўцы ў фарбавальным цэху падвяргаецца павярхневаму абмыванню—гэ-

та здымае электрастатычны зарад.

У 1974 годзе будзем выпускаць мужчынскія джэмперы з плюшу, ніжнія спадніцы з прыгожай карункавай аздобай, камбінацыі з кароткімі рукавамі—іх вельмі зручна надзяваць пад шарсцяную сукенку. Распрацавана новае капраацэтатнае ажурнае палатно для жаночай бялізны, гама колераў будзе ярчэйшая, больш насычаная.

Мне даводзіцца прысутнічаць на разбракоўцы нашых вырабаў на базях. Заўсёды цікаўлюся, якая прадукцыя карыстаецца попытам, а якая не, і чаму. Бываючы ў магазінах, стараюся пагаварыць з прадаўцом у секцыі трыкатажнай бялізны, даведацца, што падабаецца людзям, паглядзець бялізну іншых фабрык. Ахвотна купляюць нашы набіўныя камбінацыі, начныя сарочкі. Шкада, што на фабрыцы толькі адна машына, якая набівае ўзор, і такой прыгожай бялізны можна выпускаць не больш як 30 працэнтаў.

Нядаўна калектыў фабрыкі адзначыў Дзень работнікаў лёгкай прамысловасці. Шмат добрых слоў гаварылася пра нашых лепшых працаўніц—пра вязальшчыцу Антаніну Андрэеўну Арлову напрыклад. Яна ўдарнік камуністычнай працы, выконвае норму на 114—116 працэнтаў пры выдатнай якасці палатна. На конкурсе майстэрства Антаніна Андрэеўна заняла першае месца. Ёй прысвоена званне «майстар-залатыя рукі». Працуючы на фабрыцы з першага дня, яна навучыла трох маладых вязальшчыц. Антаніна

Андрэеўна маці чацвярых дзяцей. Яе дачка Людміла працавала на фабрыцы швачкай, сын Уладзімір—на круглавязальным участку. Нядаўна яго праводзілі ў рады Савецкай Арміі.

Шмат разоў адзначалася ганаровымі граматамі, грашовымі прэміямі старанная праца Антаніны Цімафееўны Васільевай, старшага кантралёра швейнага цэха. Вельмі добры работнік! Працавітая, старанная, прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці цэха і фабрыкі. Яна член цэхавага камітэта.

Вось такія людзі працуюць на нашай фабрыцы. І іх нямала. Гэта самая моцная гарантыя, што справы ў нас пойдучы ўсё лепш і лепш. Аднак ёсць пы-

мі прымешкамі, яе цяжка адбеліваць.

Яшчэ многае трэба зрабіць, каб палепшыць якасць рэчаў, якія выпускае наша фабрыка. Здараецца, што аддзел тэхнічнага кантролю бракуе, забараняе выпуск дрэннай прадукцыі. Бываюць крыўды, канфлікты. Але ж не так важна выпусціць лішнюю тысячу вырабаў звыш плана. Важна, каб гэтыя рэчы былі выдатныя, прыгожыя, каб яны радалі нашых пакупнікоў.

Лідзія ЛЕВІТ,
начальнік аддзела
тэхнічнага кантролю
фабрыкі бялізнавага
трыкатажу.

г. Салігорск.

Вязальшчыца Салігорскай фабрыкі бялізнавага трыкатажу Марыя Шпакоўская.

Сцяпан ГАЎРУСЕЎ

Чорны воран, белы лебедзь —
Вам далёка да радні.
Ночы вочы мае спяць,
Апраменьваюць іх дні.

Чорны воран, белы лебедзь —
Лёд нябыту, смеласць мар.
Адзін маску з мяне лепіць,
А другі — натхнёны твар.

Чорны воран, белы лебедзь —
Хто адолее з дваіх!
Першы рукі мне сашчэпіць,
А другі — разніме іх.

Чорны воран, белы лебедзь —
Глянупі ўвысь і на жарстаў.
Мяне воран не зачэпіць,
Пакуль з лебедзем живу.

Надзену кофту белую,
Пайду я ў жыта спелае,
Пайду я ў жыта спорнае
Пазбыцца думы чорнае.

Калі я жыта сеяла —
Пад сонцам не правяла.

Калі з табой сустрэлася —
Не ў сэрца заглядзелася.

Са сцежкі сумнай збочу я,
Каб быць магла дзявочая
Надзея — каласістая,
А радасць — прамяністая.

Ніна ШКЛЯРАВА

Чакаю

Я чакаю цябе,
Чакаю той вечар,
Калі звонкае лісце
Аголіць дрэў плечы,
Калі шлох лістоты
Твае выдасць мне крокі...

Я чакаю той вечар,
Той вечар далёкі,
Калі зноў ад пяшчоты
Тваёй у палоне
Будзе твар пунсавець
У гарачых далонях,

Будуць вусны гарэць,
Шчасце біць будзе
ў скроні...

А сягоння салдат ты,
Ты далёка сягоння.
Беражы, мой зямляк,
Наш хвалюючы вечар,
Беражы шлох лісця,
Дрэў голяя плечы,
Неба ўсмішкі вартуй,
Лесу сівыя скроні...
Беражы свае вусны
Для мяне і далоні.

Уладзімір ПРАВАСУД

Развітанне з роднай хатай

Яшчэ живу і думаю ўчарашнім,
А ў заўтра трэ пераступіць парог.
І мне, прынацца, радасна і страшна,
І сумнавата крышачку, дальбог.

Я ведаю: мяне ён не пакрыўдзіць...
Каханы, не спяшай развеець сум...
Калі расстання з хатай час надыхдзе,
Не знаю, як яго перанясу.

Мяне адсюль ніхто, ніхто не гоніць...
Бацькі! А як яны перажывуць!
Ды хутка ўжо ў таксі заместа коней
Мяне адсюль далёка павяжуць.

Каханне павязе. Яно не згасне.
І бліжэй стане той, другі парог.
І ўсё ж, прынацца, радасна і страшна,
І сумнавата крышачку, дальбог.

Мікола ЯНЧАНКА

Жнівень

Жнівень.
Першае лісце падае,
Ціха кружыцца ля акна.
Неба — гулкае, нібы радыё,
Быццам вычарпана да дна.
Жаўцізна між галін праглядае,
Як на скронях у нас сівізна.
Не каханнем, а толькі спагадаю
Прыгажуні адказваюць нам.
Ды не цешыць спагада

шчырая,
На душы прадчуванне бяды.
Хутка з выраем, раним

выраем
Паплывуць маладыя гады.
Іх «курлы» над палямі і хатамі
Прагучыць, як апошні салют...
Жнівень.
Першае лісце падае,
Ціха падае на зямлю.

СОНЦА,

Лідзія Сямёнаўна сядзіць за сталом і нешта засяроджана піша на белым лістку паперы.

— Вы трошкі пачакайце, я рэкамендацыю ў партыю дапішу адной харошай дзяўчыне.

У кабінёце ціха. Праз расчыненае акно льецца парная цеплыня. Будзе дождж. Шум гарадскі сюды не далятае. Лабараторыя ўбаку ад яго, на ўскраіне горада. Побач віварый — доўгія, нізкія будынкі, драцяной сеткай абгароджаны выгульныя дворыкі. Калі я ішла ля іх, уважліва ўглядалася. Хацелася ўбачыць тых, чыё жыццё — эксперымент дзеля навукі. Нікога не ўбачыла. І падумалася тады, што, пэўна, перад дажджом усё жывое хаваецца, у памяшканні не так гарача. А можа пагуляць іх выпускаюць не ўдзень, калі побач ходзяць людзі...

Тэлефонны званок. Лідзія Сямёнаўна бярэ трубку.

— Прафесар Чаркасава слухае.

Паўза. У трубку нехта гаворыць.

— Не, яшчэ не атрымалі, — адказвае яна. — Калі прыйдзе дысертацыя, мы з ёю азнаёмімся, абмяркуем на нарадзе і тады дадзім наша заключэнне. — І ўжо да мяне: — Званіў дактарант. Наша лабараторыя, як вядучая навукова-даследчая ўстанова ў гэтай галіне, павінна даць заключэнне пра тэарэтычнае і практычнае значэнне яго доктарскай дысертацыі. Ён на атамным рэактары працуе.

Адчыняюцца дзверы. У пакой заглядаюць.

Нарада праз дзесяць хвілін, — падымае вочы ад паперы Лідзія Сямёнаўна. — Перадайце ўсім.

Праз дзесяць хвілін у пакойчыку не хапае крэслаў. Іх прыносяць. Пачынаецца нарада — абмеркаванне і зацвярджэнне плана работы на наступны год. Называюцца тэмы... А я ўглядаюся ў твары гэтых людзей, што працуюць побач з прафесарам Чаркасавай. Яе вучняў, яе паплечнікаў. Звычайныя людзі.

Толькі гавораць словамі, якія для мяне не зусім зразумелыя. А вось тон размовы — зразумелы. Уважлівы, надзіва добразычлівы. Быццам размаўляе маці са сваімі дзецьмі. Дзеці не ва ўсім згаджаюцца. Нешта прэчаць. Яна прыслухоўваецца да іх думкі. Яны — да яе.

Потым мне гаварылі яе вучні:

— Лёгка з ёю працаваць. Не давіць сваім аўтарытэтам. Дае магчымасць думаць самому. Гэта свабода дазваляе чалавеку самастойна лагічна мысліць, рабіцца даследчыкам. — Гэта словы Марка Юрэвіча Тайца, першага памочніка Лідзіі Сямёнаўны. Пры ёй абараняў і кандыдацкую і нядаўна доктарскую дысертацыі.

— Яна з тых, хто першы пракладвае шлях для іншых. Стварыла нашу лабараторыю, стварыла кафедру біяхіміі ў Беларускам дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна. Усё сваё жыццё яна — на прыэднім краі. — Так кажа Таццяна Міхайлаўна Міронава, кандыдат біялагічных навук, у хуткім часе — доктар.

— За дваццаць гадоў, што я з ёю працую, — ні разу не сарвалася, не павысіла голас. А людзі ж усякія навокал. Колькі яна свайго часу, сваіх думак на дысертацыі кожнага аддала! Больш як трыццаць яе вучняў, яе аспірантаў сталі кандыдатамі навук, — гаворыць Валянціна Рыгораўна Фамічэнка, таксама кандыдат біялагічных навук, адна з самых даўніх супрацоўніц Лідзіі Сямёнаўны.

На імя прафесара Чаркасавай ідуць пісьмы з навуковага савета па праблеме радыябіялогіі Акадэміі навук СССР, з Інстытута медыкабіялагічных праблем, Міністэрства аховы здароўя СССР, з Інстытута ядзернай энергетыкі БССР, з арганізацыйных камітэтаў розных міжнародных таварыстваў.

Яе запрашаюць прыняць удзел у рабоце кангрэсаў, з'ездаў, канферэнцый, сімпозіумаў у Маскве, Ленінградзе, Польшчы, Венгрыі, Чэ-

хаславакіі, Італіі, Японіі, ЗША, Галандыі...

Яна едзе або пасылае сваіх вучняў.

Не так даўно лабараторыю наведалі доктар медыцыны і фармакалогіі Р. Ю. Марголіс і доктар фармакалогіі Р. К. Марголіс — прафесары Нью-Йоркскага універсітэта. Амерыканскіх вучоных цікавіла работа беларускіх біяхімікаў. А потым на сумесным пасяджэнні таварыства біяхімікаў і фізіёлагаў яны зрабілі даклад па выніках сваіх уласных даследаванняў.

Што ж гэта за лабараторыя, работы якой ведаюць вучоныя ва ўсім свеце? Лабараторыя, у якой працуюць усяго дзесяць навуковых работнікаў?

Наш дваццаты век — век атамнай энергіі. Амаль трыццаць гадоў назад атамная энергія заявіла аб сабе страшэнным выбухам бомбы ў Хірасіме. Загінуў горад, загінулі людзі, а тыя, што засталіся жыць, — паміралі паступова. Паміралі ад прамянёвай хваробы, ад вялікай дозы радыяцыі.

Наш дваццаты век — век асваення касмічнай прасторы. У космас ляцяць на доўгі

Зямлі. І немалая доля — вынік таго, што ўсё больш выкарыстоўваецца ў мірных мэтах — у прамысловасці, у медыцыне, у сельскай гаспадарцы атамная энергія.

Навуковая лабараторыя біяхіміі Інстытута фізіялогіі АН БССР, якой кіруе прафесар Чаркасава, вывучае хранічнае ўздзеянне на жывы арганізм малых доз радыяцыі, плюс павышаныя дозы, якія імітуюць успышкі на Сонцы.

Гэта праблема веку.

У лабараторыі, якую яна стварыла і якой кіруе, працуюць біяхімікі.

Біяхімія вывучае ўласцівую жывой матэрыі хімічныя працэсы, што ў сваім заканамерным спалучэнні складаюць абмен рэчываў, які ляжыць у аснове жыцця.

Як жа ўздзейнічаюць на жывы арганізм малыя дозы радыяцыі? І не проста на арганізм, а на галоўныя яго рычагі: на цэнтральную нервовую сістэму, на сардэчную мышцу, на гарманальныя залозы, якія ў сваю чаргу ўздзейнічаюць на мозг? Вось што вывучаюць Лідзія Сямёнаўна і яе таварышы.

Яны абпраменьваюць ма-

АТАМ,

тэрмін даследчыя лабараторыі, ляцяць людзі. А каб даляцець да планеты Марс ды вярнуцца на Зямлю, трэба прабыць у космасе тры-чатыры гады. Гэта палёты будучага. Але вучоныя думаюць пра іх, рыхтуюцца да іх ужо сёння.

На Сонцы, якому мы даверліва падстаўляем свае спіны на пляжы, тры-чатыры разы на год вучоныя фіксуюць успышкі. Кожная такая ўспышка пасылае на Зямлю павышаную дозу радыяцыі. Ад гэтай дозы нас абараняе атмасфера і іанасфера. А калі працяглы час быць у касмічнай прасторы, гэта доза будзе адчувальнай.

Наш дваццаты век — век павышанай радыяцыі. Людзі штодзённа і непрыкметна сутыкаюцца з яе малымі дозамі. Гэтыя дозы складаюцца з таго, што трапляе на Зямлю з космаса, узнікае з-за радыяактыўнага распаду ў

лымі дозамі жывёлін. Абпраменьваюць гадамі. І назіраюць. І робяць вывады. Потым не абпраменьваюць і таксама назіраюць, і таксама робяць вывады. Ужо семнаццаць гадоў.

Такой «старой» па гадах лабараторыі, якая займалася гэтай праблемай, бадай, у нашай краіне няма.

Таму вялікую цікавасць выклікае работа калектыву лабараторыі і выдадзеныя ў нас манаграфіі: «Іянізуючыя выпраменьванні і абмен рэчываў» і «Біяхімія малых доз іянізуючых выпраменьванняў».

...Прышоў дактарант Аляксандр Фёдаравіч Маленчанка. Перад Лідзіяй Сямёнаўнай ужо ляжаў рукапіс яго дысертацыі. Яна гартэ старонкі, нешта пытае. Ён адказвае. Размова прафесійная.

Тэма яго дысертацыі, калі яе перакласці на даступную

нам, не біёлагам і не медыкам, мову, гучыць прыблізна так: «Наяўнасць урану ў тканках чалавека і ўплыў прыроднага урану на функцыі шчытападобнай залозы ва ўмовах Беларусі». — Таксама важная праблема.

Дома, вечарамі, яна і яе супрацоўнікі будуць вывучаць дысертацыю, рабіць заўвагі, можа з чым-небудзь паспрачаюцца, напішуць на яе сваё заключэнне, заключэнне спецыялістаў-біяхімікаў. Але адно дактарант ведае добра: не будзе дробных прыдзірак.

...Нарэшце застаемся адны, і Лідзія Сямёнаўна расказвае пра сябе. І ў гэтым расказе ўражвае шлях, якім яна прыйшла ў навуку. Думаецца, што гэты шлях быў бы зусім іншы, вельмі далёкі ад навукі, калі б не жыла яна ў нашай Савецкай краіне.

З дванаццаці гадоў — круглая сірата. Жыла то ў бабулі, то ў дзядзькі. Працавала з малых гадоў. Вучылася ў школе і давала ўрокі, каб купіць сукенку, не хадзіць у падранай. Потым была рабочай, бракоўшчыцай на Дняпроўскім металургічным заводзе і марыла пра інстытут.

1928 год. Яшчэ краіна не паднялася з разрухі, а ўжо адкрываліся новыя інстытуты, набіралі студэнтаў. І Лідзія Чаркасава стала студэнткай медыка-аналітычнага інстытута ў Адэсе. Пазней здольнай студэнтцы прапанавалі аспірантуру па кафедры калоднай хіміі. А яна прыйшла лабаранткай у Інстытут біяхіміі, толькі што створаны пры Акадэміі навук Украінскай ССР. Новы інстытут. Цікавая работа. І да гэтага часу яна лічыць, што ёй у жыцці пашанцавала, моцна пашанцавала, бо працавала побач з Аляксандрам Уладзіміравічам Паладзіным, які пазней стаў акадэмікам, Героем Сацыялістычнай Працы, прэзідэнтам Акадэміі навук Украінскай ССР.

Чалавек вялікага сэрца і добразычлівасці, ён навучыў яе быць шчодрой да людзей, патрабавальнай да сябе і да іншых. Ён акрэсліў увесь шлях далейшага жыцця Лідзіі Сямёнаўны.

У 1938 годзе яе мужу, прафесару Міхаілу Фёдаравічу Меражынскаму, прапанавалі кафедру біяхіміі ў Пермскім медыцынскім інстытуце. Яна стала асістэнтам кафедры біяхіміі стаматалагічнага інстытута. Абараніла кандыдацкую, эксперыментальную частку якой зрабіла яшчэ ў Кіеве, і загадвала кафедрай. Там іх, ужо траіх, з дачкой школьніцай Святланкай, застала вайна.

Эвакашпіталь. Паўтары тысячы ложкаў. Паўтары тысячы жыццяў. Кожнага трэба паставіць на ногі і як мага хутчэй. А калі куляй перабіта костка? Доктары лечаць, здаецца, усё ідзе добра: рана зацягваецца, хворы ходзіць. Яго выпісваюць, а праз нейкі час ён зноў вяртаецца ў шпіталь са свішчом — гнойнае запаленне касцявога мозгу.

Каб паспяхова лячыць такога хворага, трэба дасканала ведаць, якія біяхімічныя змяненні адбываюцца ў яго арганізме. Такія змяненні вывучала лабараторыя Лідзіі Сямёнаўны Чаркасавай. Працягвала яна гэту работу і пасля вайны ў Інстытуце аднаўленчай хірургіі для інвалідаў Айчыннай вайны.

Абараніла доктарскую дысертацыю: «Біяхімічная характарыстыка агнястрэльнага астэаміэлізу». Напісала манаграфію «Біяхімія траўмы».

І да гэтага часу манаграфія выклікае вялікую цікавасць у вучоных. І да гэтага часу да яе, аўтара, звяртаюцца за парадай медыкі.

А яна займаецца ўжо зусім іншым: малымі дозамі хранічнай радыяцыі.

Бо цяпер тут — пярэдні край.

Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ.

ЧАЛАВЕК...

Доктар біялагічных навук, прафесар Лідзія Сямёнаўна Чаркасава.

СУСТРЭЧА

У Маскве цвілі ліпы. Мядовы водар запаўняў вуліцы і плошчы, уліваўся ў расчыненыя вокны і дзверы, далятаў сюды, у адну з залаў Дома Саюзаў, дзе гучалі руская, чэшская, в'етнамская, балгарская мовы... Гучалі словы аб тым, якая цудоўная зямля ў ліпавым цвеце і як многа розных змен і падзей адбываецца на ёй. Якіх неспакойны і бурны сённяшні свет, дзе новае, прагрэсіўнае змагаецца з аджываючым, змагаецца ў эканоміцы, палітыцы, ідэалогіі.

— Барацьба ідэалогій ідзе сёння і па лініі жаночага друку, — сказала, адкрываючы ў Доме Саюзаў міжнародную сустрэчу рэдактараў жаночых часопісаў сацыялістычных краін старшыня Камітэта савецкіх жанчын В. У. Нікалаева-Церашкова. — Жаночае пытанне — адно з важнейшых у гістарычным працэсе. Невыпадкова буржуазны друк імкнецца адцягнуць увагу жанчын ад вострых палітычных і сацыяльных праблем. І зусім іншыя мэты, іншыя задачы нашага друку...

Галоўныя рэдактары 38 жаночых часопісаў адзінаццаці краін сацыялізму ў час маскоўскай сустрэчы ўсебакова абмеркавалі тэму «Роля жаночага друку сацыялістычных краін у палітыка-выхаваўчай рабоце сярод жанчын», падзяліліся вопытам, думкамі, прапановамі.

Якія ж тэмы хвалююць сёння нашых замежных сябровак? Аб чым разказваюць ім часопісы, якія ўваходзяць добрымі сябрамі і дарадчыкамі, бадай, у кожны дом? Вось што паведамілі ў час сустрэчы:

Караліна Агілар, галоўны рэдактар кубінскага часопіса для жанчын «Мухерэс».

— Наша рэвалюцыя дала бліскучы прыклад выхавання мас. Мы імкнемся, каб усе рэвалюцыйныя пераўтварэнні знаходзілі адлюстраванне ў часопісах для жанчын, дапамагаем сваім чыткам стаць актыўнымі будаўнікамі новага жыцця.

Лізелотэ Томс Хайррых, галоўны рэдактар часопіса «Фюр Дзіх», ГДР.

— Усебакова развітая асоба фарміруецца ў калектыве, у грамадскай працы, — піша наш часопіс. — Новая ўлада дала нам раўнапраўе, але і мы самі павінны зацвярджаць сябе. У працы, вучобе, пераадоленні дрэнных традыцый. Сёння 84 працэнты жанчын ва ўзросце ад 15 да 50 гадоў працуюць або вучацца.

Нгуен Тхі Нью — галоўны рэдактар часопіса «Жанчыны В'етнама».

— Наш штотыднёвік нарадзіўся 25 гадоў назад. І заўсёды галоўным на яго старонках былі пытанні выхавання баявога духу, стойкасці і рашучасці народа ў барацьбе за сваё права на шчасце. Нашы жанчыны і ў барацьбе, і ў працы побач з мужчынамі.

Зараз сваю барацьбу мы вядзем у новых умовах — патрабуем безумоўнага выканання Парыжскіх пагадненняў па В'етнаму. Мабілізуем жанчын на ўзнаўленне сваёй Радзімы. Вучым іх на прыкладзе сябровак з сацыялістычных краін.

Лібуша Міначавы, галоўны рэдактар часопіса «Славенка», ЧССР.

— Наш народ заўсёды імкнуўся ісці разам з савецкім народам. І сёння чытачы нашых папулярных жаночых часопісаў «Влада» і «Славенка» вельмі цікавяцца жыццём сваіх савецкіх сябровак, жанчын усіх краін сацыялізму. Таму мы многа пішам пра вопыт сваіх замежных таварышаў.

Соня Бакіш, галоўны рэдактар балгарскага часопіса «Жената днес».

— Сярод шматлікіх пытанняў, што ўзнімае наш часопіс, ёсць адно, да якога мы звяртаемся неаднаразова. Гэта палітычнае хатняе працы жанчыны, яе занятасці дома.

Ганна Вышнацка, галоўны рэдактар польскага часопіса «Пшыячулка».

— Адна з вядучых нашых тэм — прасям'ю, яе атмасферу, яе ролю ў выхаванні падрастаючага пакалення. Дзіця глядзіць на навакольны свет перш за ўсё праз прызму поглядаў сям'і. Таму мы і пішам пра ролю сямейнага выхавання.

Выступалі таксама ўдзельніцы сустрэчы — госці з Румыніі, Венгрыі, Манголіі, КНДР, галоўныя рэдактары часопісаў «Советская женщина», «Работница», «Крестьянка», многіх часопісаў савецкіх рэспублік. Яны гаварылі пра інтэрнацыянальнае і патрыястычнае выхаванне сродкамі друку, фарміраванне сацыялістычнай маралі, падкрэслівалі, што аснова развіцця асобы жанчыны — грамадска-карысная праца. І яшчэ пра дружбу і супрацоўніцтва краін сацыялізму — магутны фактар міру і прагрэсу.

Група ўдзельніц сустрэчы наведвала Беларусь. Гасцямі беларускіх жанчын былі Нгуен Тхі Нью — галоўны рэдактар часопіса «Жанчыны В'етнама», Нгуен Ланг Нюнг — рэдактар выдання гэтага часопіса на замежных мовах, Барбара Сідарчук і Хелена Домбска — галоўныя рэдактары польскіх жаночых часопісаў «Кабета і жыццё» і «Гаспадыні», а таксама галоўны рэдактар часопіса «Крестьянка» І. Кобчыкава, намеснік галоўнага рэдактара «Советской женщины» М. Янчук, галоўны рэдактар часопіса «Жанчыны Дагестана» вядомая паэтэса Фазу Аліева.

Гасцей прыняла намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, расказала пра эканоміку і культуру Беларусі. Затым была цікавая сустрэча ў рэдакцыі «Работницы і сялянкі». Нашы сяброўкі азнаёміліся з працай і бытам калектыву камвольнага камбіната, хадзілі па патанаючых у зеляніне і ліпавым водары вуліцах калгаса «Новы быт» Мінскага раёна. У музеі Вялікай Айчыннай вайны сустракаліся з былымі воінамі, партызанамі, падпольшчыкамі, мелі гутарку са знатнымі жанчынамі Мінска ў беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Журналісткі наведвалі Дом-музей І з'езда РСДРП, пабывалі ў Хатыні і ўсклалі кветкі да Вечнага агню Памяці.

— Мы вельмі ўзрушаны ўсім, што ўбачылі ў вашай вялікай краіне. Назаўсёды застануцца ў нашых сэрцах маскоўская сустрэча, паездка ў Зорны гарадок, цудоўны Мінск, знаёмства з мужчынамі і працавітымі беларускімі жанчынамі, — сказала Нгуен Тхі Нью. — Мы развітваемся, каб сустракацца зноў — і асабіста, і на старонках нашых часопісаў. Каб разам будаваць новае жыццё.

Гутарка ў намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР Ніны Ляонаўны Сняжковай.

Нгуен Тхі Нью і Нгуен Ланг Нюнг — госці часопіса «Работница і сялянкі».

ІДЗЕ САСТАЎ ЗА САСТАВАМ...

КІМ ПУГАЧ

У ціхі перадаенны год баязлівая вясковая дзяўчынка Танька Сідарэнка прыйшла з сяброўкай на гомельскі вагонны ўчастак. Аглядчык у замасленай куртцы акінуў дзяўчат недаверлівым позіркам, падвёў да саставу і сказаў:

— Хто першы злучыць рукаў — будзе выдатным аглядчыкам!

Сяброўка паспрабавала і заплакала ад крыўды на сваю няспрытнасць. А ў Таццяны атрымалася адразу.

— Шанцуе табе, — з зэйздасцю сказала сяброўка.

— Смелая ты! — здзівіўся аглядчык. Ён і не падазраваў тады, што быў прарокам. З таго часу і па сённяшні дзень Таццяна — выдатны аглядчык і смелая ў рабоце.

Аглядчык — не назіральнік, не фіксатар пашкоджанняў. За кароткі час стаянкі пезда ён павінен выявіць няспраўнасць, ліквідаваць яе хутка, не затрымаць састаў, бо транспартны канвеер распісаны па хвілінах. Рашэнне — адзінае і правільнае — трэба прымаць адразу.

Яна ўжо асвоілася з работай, вопытны аглядчыкі прызналі яе сваёй. Ішлі і ішлі паязды па раскладу... І раптам слова «графік» знікла, страціла сэнс. Выбукі разарвалі яе жыццё і жыццё яе краіны на дзве часткі — на даваеннае і ваеннае.

Яны пакінулі Гомель з апошнім эшалонам. Іх высадзілі на станцыі Абдуліна Куйбышаўскай чыгункі. Трэба было працаваць для фронту, для перамогі.

А паязды ішлі адзін за адным, адзін за адным. З жывой сілай і тэхнікай. І везлі з сабой аглядчыкаў — аднаго за адным. На іх месца становіліся жанчыны. Іх трэба было вучыць мужчынскай спецыяльнасці. І яна вучыла. І працавала сама — у дзве змены, галодная і злосная. Аглядаючы састаў з «жывой сілай», з надзеяй глядзела на стрыжаных хлопцаў і прасіла: вяртайцеся з перамогай, родныя!

Пераможцаў сустракала ўжо ў Гомелі. А да таго праводзіла на фронт сотні эшалонаў. Адзін з іх ледзь не затрымаўся...

Яна ішла ўдоўж вагонаў з малатком на доўгай рукаціцы, прывычна адмахваючыся ад салдацкіх жартаў. Ubачыла, што ў адной цяпліцы сабраліся афіцэры. Па іх тварах і жэстах адчула нядобрае. Пабег-

ла. Аглядчыкі мітусіліся ля буксы.

— Ну, што тут у вас?

— Не бачыш? Укладыш не выцягваецца!..

— Як не выцягваецца? Эх, вы, мужыкі! А ну, адыдзіце...

Яна расштурхала іх і лёгка, дакладным рухам зняла ўкладыш. Не адразу зразумела, што радасна-здзіўленае «ура» адносіцца да яе. А калі эшалон прагрымеў міма, адчула, што рукі яе чымсьці занятыя. Яна прыціскала да грудзей салдацкія гасцінцы — узнгароду за смеласць і рашучасць.

— Шанцуе табе, Таццяна, — казалі збянтэжаныя аглядчыкі. Кожны з іх у спакойную хвіліну гэтак жа лёгка зняў бы пракляты ўкладыш — нічога там хітрага не было. Толькі патрэбна была тая спакойная, разлічаная смеласць у рабоце, якая не раз выручала Таццяну.

І так павялося, што ў выпадку замянікі яе клікалі на дапамогу. Паступова яе аўтарытэт стаў бяспрэчны не толькі ў гэтых строга абмежаваных хвілінах стаянкі. Гэтак жа цявараз і смела яна знаходзіла рашэнні і ў жыццёвых справах. І таму да яе ішлі прасіць парады...

«Шанцуе табе, Таццяна!» Не любіць яна гэтых слоў. Бо шанцавала ёй не заўсёды і не ва ўсім. Яна яшчэ насіла пад сэрцам Сашу, калі не стала мужа. Сама гадала сына, паставіла на ногі. А колькі разоў, набегаўшыся ўдоўж вагонаў, калі пачыналася «пасажырскае лета» і патак паяздоў падвойваўся, яна пасля начной змены ездзіла ў вёску да бацькоў апрацоўваць «соткі», дапамагчы па гаспадарцы. А потым забрала іх, зусім ужо слабых, да сябе, і жылі яны ў цесным пакойчыку. Цяпер ёй лёгка. «Цяпер толькі жыць ды жыць!» У новай прасторнай і добраўпарадкаванай кватэры ўсім хапае месца. І зарабляе добра. А Саша — вопытны рабочы. Таццяна Аляксандраўна не нарадуецца і на ўнука. Вельмі даражыць сваёй сям'ёй.

Гэтае пачуццё сям'і ўплывае на яе адносіны да калектыву, у якім працуе. Тут таксама яе сям'я — рабочая. Вось і стараецца, каб гэта адчуваў кожны. Асабліва дружна зажалі яны, калі некалькі гадоў назад змелу ўзначаліў выпускнік тэхнікума, але ўжо вопытны аглядчык Коля Іскранкоў — і тады, і цяпер самы малады сярод іх. Строгі і мяккі, рашучы і сціп-

лы, ён усім прыйшоўся да спадабы. Для яго змена — усе пятаццаць чалавек — таксама стала рабочай сям'ёй.

Цяжка было з навічкамі. Трэба было і іх прывучаць да норм «сямейнага» жыцця. Але самым цяжкім аказаўся Камісарэнка Павел Лаўрэнцьевіч. Пажылы чалавек, аглядчык-электрык, пераведзены да іх з другой змены за п'янтства — на перавыхаванне. Часам здавалася, што ён безнадзейны. Але яна не адступала. І калі пасля чарговай п'яні прыгразіла выгнаць з калектыву, — чалавек ледзь не на калені ўпаў, кляўся, што апошні раз. Праўда, ён сарваўся потым. І яшчэ раз... А пасля прыціх канчаткова. І ўсе здзівіліся: дзе жанчына знаходзіць такія словы, што бяруць за душу нават закаранелых? На пенсію Павел Лаўрэнцьевіч ішоў, дык удзячна кланяўся ёй: «Ты як маці, Таццяна! Дзякуй, пад старасць чалавекам зрабіла...»

Сама Таццяна Аляксандраўна гаворыць: «Мы ўсе ўзяліся за яго...» Так, яна, змагаючыся з ім за яго, не была адзінокая. Але словы падзякі ён адрасваў ёй.

У апошнія месяцы і Мікалай Іскранкоў, і Таццяна Аляксандраўна ходзяць як імянінкі. Знайшлі яны той ключык да сэрца адразу ўсёй іхняй сям'і.

Ідэя з'явілася ў Мікалая, ён прыйшоў да Таццяны Аляксандраўны са сваімі сумненнямі і роздумам. А ідэя заключалася ў тым, каб змена прыняла на сябе калектывную маральную і матэрыяльную адказнасць за дысцыпліну і бяспеку руху паяздоў. Праштрафіўся хоць адзін аглядчык — усе адмаўляюцца ад прэміі па выніках месяца.

— Вось толькі сумняваюся, ці згодзяцца праз некага пазбаўляцца грошай. Як думаеце, Таццяна Аляксандраўна?

Яна думала нядоўга.

— Згодзяцца! Ты пастаў сябе на месца таго, хто праштрафіўся. Як ён будзе таварышам у вочы глядзець: праз яго, гультая, усе цярэць будучы. Ну, няхай страцім мы па дзесятцы другой, затое з яго чалавека зробім!

Падбадзёраны, Мікалай вынес ідэю на суд таварышаў. Яны маўчалі. Кожны думаў сваю думу, пазіраючы крадком на іншых.

— Што ж выходзіць? — загаварыў нарэшце Васіль Артамо-

навіч Дземідзенка. — Не, не хачу праз некага траціць кроўныя!

Васіль Артамонавіч — працавіты, надзейны аглядчык. Яму можна смела даверыцца. Ды і сам ён верыць у сябе. А вось на іншых гэтай упэўненасці ў яго не хапіла.

Тады паднялася Таццяна Аляксандраўна:

— Ды няўжо ж мы самі за сябе не можам паручыцца? Ну, каму мы не можам верыць?

І сама адказала:

— Няма ў нас такіх!

З таго часу і працуе змена па прыцыпу: адзін за ўсіх і ўсе за аднаго. Знешне ўсё ідзе паранейшаму. Але Таццяна Аляксандраўна адчувае, як штосьці змянілася ў іх рабочай сям'і. У конкурсе па бяспецы руху яны занялі першае месца. Ніводнага выпадку браку не зафіксавалі па іх віне. Больш папрабавальнымі і ўважлівымі сталі людзі адзін да аднаго, лепей пайшла праца. І гэта не ад страху добраахвотнага адмаўлення ад прэміі. А ад пачуцця сям'і адзінай, дзе ўсё сваё і ўсе свае, дзе клопаты кожнага — твае клопаты, дзе шчыльнай адчуваецца надзейны локаць таварыша. А адказваюць яны цяпер усе разам не толькі за нейчы брак у рабоце, калі ўсё адзін у аднаго на вачах, а і за тое, як кожны паводзіць сябе дома і на вуліцы.

Нядаўна змена праводзіла на пенсію Васіля Артамонавіча. Ён сказаў, развітваючыся:

— Такому калектыву можна верыць! Сорамна мне за тыя мае словы, Таццяна...

Ці лавілі вы сябе калі-небудзь на тым, што, едучы ў пездзе, ніколі не адчуваеце трывогі? Дзіўнае пытанне, праўда? Пасажыры пезда думаюць і гавораць пра што хочаце, толькі не пра рызыку падарожжа на колах. Тут пасажыр заўсёды спакойны, хоць і не ведае, як трывожэцца, як заклапочаны яго бяпекай чыгуначнікі. На кожнай станцыі, у любы час сутак і ў любое надвор'е яны ўважліва і прыдзірліва аглядаюць, выслухоўваюць і выстукаюць кожны састаў, нібы перадаюць яго з рук на рукі, пакуль не прыйдзе ён з пункта А ў пункт Б. І па шляху на кожным ПТА — пункце тэхнічнага агляду — машыністу ўручаюць гарантыю надзейнасці. Смела вязі далей, дружал!

Ала САСКАВЕЦ

Я іду ў тэатр. Мне крышку смешна і радасна, бо іду я ў тэатр лялек. Ля мяне падскоквае, бы той мячык, дзяўчынка ў блакітнай сукенцы. Над ёю трапечуцца матылямі два вялікія капронавыя банты. Гэта Анютка, мая суседка. Мы з ёю сябруем ужо цэлы тыдзень.

Я вяду Анютку за руку і лаўлю сябе на думцы, што праходзячы прымаюць мяне за маці гэтай маленькай асобы. Мне здаецца, мы нават крышку падобныя. У нас абедзвюх цёмныя пышныя валасы і шэрыя вочы.

Мне прыемна гэтае падабенства, прыемна адчуваць сябе за маці хоць бы ў вачах гэтай мілай бабулькі, што сядзіць на лаўцы і з лагоднай усмешкай пазірае на маю Анютку.

«Маці на гадзіну», — назвала я сябе ў думках, але не адчула ў сэрцы таго непрыемнага холаду, які зацінаў грудзі, калі я глядзела на чужых маленькіх чалавечкаў.

Да пачатку спектакля заставалася яшчэ паўтары гадзіны. Мы знарок выйшлі з дому так рана. Нам з Анюткай хацелася пагуляць у парку, пакатацца на каруселі, узляцець на «чортавым коле». Я нават рыхтавала ёй маленькі сюрпрыз — катанне на поні.

Дзіўна! Зусім нядаўна я не ведала нават пра існаванне гэтай забаўнай дзяўчынкі, не чула яе часам вельмі трапных параўнанняў. «Ой, які шарыкавы кусцік!» — пляснула Анютка ў далоні, з захапленнем глядзячы на куст туі, што ляжаў цёмна-зялёным шарам на толькі што скошаным лужку.

З'явіўся ў нашай кватэры шчабятлівы верабейчык, і адразу неяк утульна зра-

білася на агульнай кухні, святлейшы стаў пярэдні пакой, бо дзверы аднаго з пакояў не зачыняліся цэлы дзень...

Раней маім суседам быў пажылы чалавек, бухгалтар на пенсіі. Жылі мы з ім бесканфліктна. Я, скажам, нічога не мела супраць таго, што ён веў улік маіх і сваіх тэлефонных размоў, і плаціла за агульны тэлефон амаль як за ўласны. Восемдзесят працэнтаў нагарэўшай электраэнергіі я таксама без спрэчак брала на сябе. Я ж больш за яго карысталася электраэнергіяй, у мяне быў тэлевізор і халадзільнік, якім я прапанавала свайму суседу карыстацца нібы сваім.

Нейкіх месяцаў пяць назад мой старэнькі сусед пачаў казырыцца. Ён нават стаў плаціць больш па электралічальніку, бо часцей прасваў свае парусінавыя штаны і стары гальштук.

А неяк вечарам, калі мы з ім па старой звычцы пілі чай на кухні, ён, хітравата ўсміхаючыся, сказаў:

— Ну вось, Наташачка! Хутка вы будзеце чаёўніцай з новым суседам, мужчынам значна маладзейшым.

— Вы хочаце ўзяць кватаранта?

— Не, броне божай! Бачыце, даражэнькая Наташачка, я ажаніўся. Месяц назад. У маёй жонкі таксама быў пакойчык, дык вось мы выменялі сабе невялічкую двухпакаёвую кватэру.

Маё здзіўленне перарасло ў смутнае хваляванне. «Маім суседам будзе малады мужчына. А што, як п'яніца, гуляка?» — думалася мне.

Але трывога была дарэмная. Новы сусед Сяргей Мікітавіч аказаўся чала-

Малюнак Ю. Пучынскага.

векам ціхім, сціплым. Бачыліся мы з ім мала.

Часцей за ўсё сустракаліся раніцай на кухні. На ім заўсёды была паласатая піжама, з кароткіх рукавоў высоўваліся худыя доўгія рукі.

Пакойчык і кухонны столік майго ранейшага суседа сваім парадкам нагадвалі бухгалтарскую кнігу, дзе ўсё на месцы — і «дэбет» і «крэдыт».

У Сяргея Мікітавіча, на жаль, было зусім інакш.

Па ўсім відаць, што ў жыцці гэтага чалавека здарылася нешта такое, што зрабіла яго абыякавым да сябе і да ўсяго навакольнага.

І як я была здзіўлена, калі аднойчы, прыйшоўшы з работы, убачыла Сяргея Мікітавіча нечым узрушаным і незвычайна актыўным.

Ён завіхаўся з анучкай, прыбіраючы пакой... На пліце ў новенькай каструльцы варылася курыца. На сталі ў вазе ляжалі яблыкі, а на талерцы — розных гатункаў пірожных...

У той жа дзень я ўпершыню ўбачыла свайго суседа ў бялюткай кашулі і пры гальштуку. Мне падумалася, што Сяргей Мікітавіч чакае нейкую жанчыну. Вось і хвалюецца. А калі так, падумала я, пайду з дому. Не буду бянтэжыць тую, дзеля якой так стараўся чалавек.

Вярнулася праз гадзіны тры. Не паспела адчыніць дзверы свайго пакоя, як убачыла побач з сабой невялічкую дзяўчынку. Нейкі момант мы глядзелі адна на адну моўчкі. Парушыла нашу нямую сцэну маладая.

— А я татава дачушка.
— Вось як? Як жа цябе завуць?
— Анютка. А цябе як завуць? — пазіраючы знізу ўверх, смела спыталася яна.

— Мiane Наташа завуць. Вось і пазнаёміліся.

Тут з кухні выйшаў Сяргей Мікітавіч. На ім быў цыратавы фартух, цераз плячо вісеў ручнік. Ён пачаў павучаць дачку:

— Дачушка, цёцю Наташу трэба зваць Наталляй Мікалаеўнай і звяртацца да яе на «вы».

Я запярэчыла:

— Ні ў якім разе. Заві мяне, Анютачка, проста Наташай. Зрабі такую ласку.

Мне і сапраўды было радасна, калі блізкія людзі называлі мяне так. А калі робяць гэта дзеці з іх бясхітраснай непасрэднасцю, мяне гэта проста расчульвае.

Раніцай я застала Сяргея Мікітавіча на кухні, дарэчы, не ў вылінялай піжаме, а ў лёгкім спартыўным касцюме. Дэсертнай лыжкай ён намагаўся расцерці мучныя камячкі ў талерцы. «Дачка бліны заказала...», — нібы апраўдваўся ён.

— У вас так бліны не атрымаюцца.

— Я што-небудзь не так раблю?

— Не так. Вы, як кажуць, парушылі тэхналогію, — пажартавала я, дастаючы з шафкі глыбокую міску і драўляную лыжку. У халадзільніку ўзяла бутэльку кефіру, яйка і замясіла цеста.

Сяргей Мікітавіч пільна сачыў за маёй работай, пэўна, вывучаў гэту няхітрую справу.

Бліны атрымаліся на славу.

За сталом, убачыўшы бацькавыя бліны, Анютка ўсклікнула:

— Ой, якія дзірчастыя!

А пакаштаваўшы, дадала:

— А якія ж смачныя, тататка. Смачнейшыя нават за тыя, што мамчын дзядзя Пеця пячэ.

— Чаму мамчын дзядзя Пеця? Ён цяпер твой тата.

Апошнія словы Сяргея Мікітавіч вымавіў так, нібы нейкі камяк засеў у яго ў горле.

— Не! Толькі ты мой тата. А дзядзя Пеця мамчын татка.

— Ну і добра, дачушка, — з палёгкай сказаў Сяргей Мікітавіч і, узяўшы маленькую даччыну ручку, прыціснуў да сваёй шчакі. — Ты заўсёды будзеш любіць мяне, Анютачка?

— Заўсёды, заўсёды! І дужа, дужа... А як мамка і дзядзя Пеця купяць сабе малюпусенькага, — гэтае слова яна цягнула доўга, — дзіцёначка, як цёцін Тамарын Ясічак, дык я тады з табой жыць буду.

— Цябе мамка не адпусціць надоўга.

— Адпусціць, бо не будзе куды ставіць ложкачак для маленькага. Так дзядзя Пеця казаў.

— А мамка што сказала?

— Мамка? А... яна спытала, ці буду я няньчыць маленькага...

— Ну і ці будзеш? — пацікавіўся Сяргей Мікітавіч.

— Не... Яны такія плаксы... Не буду... Яны, ведаеш што, тата, нават...

Тут яна зашаптала нешта бацьку ў самае вуха і звонка рассмяялася.

Толькі я занялася сваімі справамі, як у дзверы пастукалі. Памыліцца было цяжка. Акрамя Анюткі, ніхто не мог стаяць за маімі дзвярыма. Так яно і было.

Дзяўчынка сціпла спыталася:

— Наташа, можна з табой пагуляць?

— Заходзь, калі ласка. Толькі я павінна закончыць адну справу. Так што вось табе лялькі. Пагуляй з імі.

У наш час модна дарыць дзяўчатам і маладым жанчынам дарагія лялькі, усякіх там звяркоў... Пэўна, само жыццё, хоць і з вялікім спазненнем, усё ж хоча аддаць нам тое, чаго мы былі пазбаўлены ў дзяцінстве.

Ды Анютцы чамусьці не гулялася з лялькамі, і яна, нібы сама з сабой, загаварыла:

— Усе занятыя... і Наташа і тата...

А мне і пагуляць няма з кім...

Я рашыла адкласці сваю работу на вечар і спыталася:

— А як жа мы з табой будзем гуляць?

— Як усе гуляюць... Мы будзем з табой размаўляць.

Дзяўчынка хуценька забралася на крэсла, што стаяла ля майго пісьмовага стала, і хітравата сказала:

— А я ведаю, хто ты...

— Ну хто?

— Настаўніца...

— А як ты здагадалася?

— Юзіку цёцінаму Тамарынаму настаўніца ў сшытку васьм так накрэмзала, накрэмзала чырвоным алоўкам і «два» напісала...

Мне зрабілася весела і добра побач з гэтай разумнёнькай дзяўчынкай. Анютка адчула гэта і забралася да мяне на калені.

— Наташа, ты будзеш сябраваць са мною?

— Абавязкова буду.

— Праўда? А нічога, што я такая малая? Юзік не хоча са мной вадзіцца. Называе мяне кнопкай...

— А я буду. Нават я хачу з табой сябраваць.

— Тады я буду табе дапамагаць...

— Як?

— Дай мне чырвоны аловак, і я таксама буду крэмзаць твае сшыткі...

Прышлося растлумачыць, што сшыткі гэта вучнёўскія і што я не крэмзаю, а выпраўляю памылкі... Я дала Анютцы каляровыя алоўкі і аркуш паперы.

Хутка аркуш быў размаляваны фігуркамі чалавечкаў па прынцыпу, вядомаму ўсім дзецям: «Кропка, кропка, агурачык — вась і выйшаў чалавечык»... Нарэшце і гэты занятак ёй надакучыў. Дзяўчынка пачала моўчкі разглядаць мой пакой. І раптам кінулася на падлогу ля тахты і закрычала:

— Мінька! Мінечка мой родненькі! І ты тут!

Яна моцна прыціскала да сябе плюшавага сабакку з доўгімі кучаравымі вухамі. Гэту забаўную цацку падарылі мне нядаўна, так нядаўна, што я не паспела яшчэ знайсці ёй адпаведнае месца ў маім невялічкім пакойчыку.

— Наташа, бачыш, — павярнулася яна да мяне, — мой Мінька ўцёк ад мамкі і прыбег да мяне. Харошы мой Мінечка, — гладзіла яна сабакку.

— А чаго ж ты не ўзяла яго з сабой адразу? — спыталася я.

— Я хацела. Ды мамка не дазволіла. Яна кажа, што ў таткі падлога будзе не памытая і Мінька запэцкае сваю белую поўстачку.

Мне шкада стала свайго суседа. Я ўспомніла, як ён стараўся, прыбіраючы пакой, успомніўся мне і яго шчаслівы твар, прытулены да цёплай дзіцячай далоні.

Рука Анюткі ўсё яшчэ гладзіла з пяшчотай Міньчыну спінку, але вачаняты выдавалі зусім не дзіцячую заклапочанасць.

— А хто ў таткі падлогу памыў? — спыталася яна.

— Ён сам.

— Ага? — здзівілася дзяўчынка. — А мамка кажа, што ён не ўмее.

— Умее, як бачыш. І бліноў табе смачных напёк.

— Ага, — згадзілася яна. — І я буду бліны пячы. Праўда? Буду?

— Будзеш. Калі вырасцеш.

— А калі я вырасту?

— Тады, як станеш такая, як я... дарослая...

— А... — працягнула Анютка. — Тады я буду больш есці.

Сяргей Мікітавіч паклікаў дачку абедать.

Калі праз некалькі хвілін я зазірнула на кухню, Анютка паказала мне пустую талерку.

— Во, бачыш, Наташа. Я цэлую талерку супу з'ела... і курыную ножку... А костачкі Мінька пагрызе...

На падлозе каля стала сядзеў Мінька, а ля яго стаяў сподачак з костачкамі...

Пасля абеду Анютка спала, а вечарамі хадзіла гуляць з бацькам.

Аказваецца, Сяргей Мікітавіч быў у водпуску. Ён вучыўся завочна і рыхтаваўся здаваць нямецкую мову. Заўтра ў яго экзамен. Вось мы і вырашылі з Анюткай сысці з дому на цэлы дзень, каб не адрываць Сяргея Мікітавіча ад заняткаў.

Анютцы падабаецца жыць у бацькі. Яна нават і слухаць не хоча, што ёй хутка трэба будзе вярнуцца дамоў. Мала таго. Анютка пераконвала бацьку, што ёй трэба жыць тут, а не там... Яна гаварыла, лашчачыся да бацькі:

— Тата, ты хочаш, каб я хутчэй расла?

— Ну вядома, — гладзіў Сяргей Мікітавіч дачку па галоўцы.

— І мне, праўда, трэба шмат гуляць на свежым паветры?

— Праўда.

— А мамцы няма часу са мной гуляць...

— Тады заві гуляць дзядзю Пецю, — з сумам угаворваў дзяўчынку Сяргей Мікітавіч.

— Так ён і пойдзе, — уздыхнула Анютка. — Яго ад тэлевізара не адцягнуць... Мамка кажа, што трэба тэлевізар сапсаваць...

Сяргей Мікітавіч маўчаў. Зразумеўшы гэта маўчанне па-свойму, Анютка ўгаворвала бацьку.

— Калі табе, татка, не будзе часу са мной пагуляць, дык я з Наташай пагуляю.

— У цёці Наташы і сваіх спраў хапае, дачушка.

Анютка хуценька знайшла выйсце:

— А калі і ты і Наташа будзеце кніжкі чытаць і пісаць, дык я з Мінькам пагуляю.

...Заслона пачала рассоўвацца. У зале пацішэла.

Анютка прытулілася да мяне і ціха спыталася:

— А ў цырк мы з табой пойдзем?

— Пойдзем, — паабяцала я.

— І татку з сабой возьмем?

— Можам узяць, — не зусім упэўнена адказала я.

— Ага. Возьмем. А то яму аднаму сумна, — пераканаўча закончыла малая, і, ямчэй усеўшыся ў крэсла, замерла ў напружаным чаканні.

НА БАЦЬКОЎСКОЙ ЗЯМЛІ

— Зараз мы цябе падлечым, — прыгаворвае свінарка Таісія Уладзіміраўна Кузняцова і бярэцца за шпрыц.

— Мусіць, і вам не раз даводзілася чуць: маладыя не затрымліваюцца ў вёсцы, бо ім падавай Палац культуры, водаправод, асфальт на вуліцы. А ці ў кожным калгасе гэта ёсць!

Скажу адразу: гэтага няма пакуль і ў калгасе імя Куйбышава. Але паглядзіце, як прырасла там моладзь да зямлі бацькоў! Мне часам здаецца, што любоў да яе дзеці ўвабралі з матчыным малаком...

[З размовы з сакратаром Кіраўскага райкома партыі Л. Г. Здункевічам]

Спярша мы трохі шкадавалі, што не засталі старшыню. Анатоль Навумавіч Падаляк быў у адпачынку. Ён бы ўсё раскажаў як мае быць. Але можа і лепей, што мы не столькі пачулі, колькі пабачылі за некалькі дзён на ўласныя вочы.

Калгас імя Куйбышава — не лепшая і не горшая гаспадарка ў Кіраўскім раёне. Раскінулася яна на 3600 гектарах зямлі. Палі раўняюцца. Колькі ні ўглядайся — ні ўзгорачка, ні лясочка.

— І ў мяне было такое ўражанне, быццам гарызонт тут шырэйшы, чым дзе, — усміхаецца сакратар калгаснай партарганізацыі Васіль Рыгоравіч Клепча. — З Барсукоў — з цэнтра калгаса — бачыш

як на далоні ўсе калгасныя вёскі і вёсачкі. Вунь Ізабеліна, Лешчанка, Падлешчанка, Вішанька, Падвішанька...

Васіль Рыгоравіч вымаўляў гэтыя назвы і быццам услухоўваўся ў іхняе гучанне. Бо і сам пакуль не прывык. Здаецца, нядаўна яшчэ быў сакратаром райкома камсамола ў Кіраўску. А сёлета Анатоль Навумавіч «перацягнуў» у свой калгас намеснікам старшыні. Вось ён і дапамагае нам усё ўбачыць, зразумець.

Мы ўжо ведаем, што сярод працаздольных тут больш як сорак працэнтаў — моладзь. 128 зусім маладых калгаснікаў і калгасніц. Семдзесят два камсамольцы. Разумею, чаму калгас непадалёк ад праўлення пабудаваў першанаперш дзіцячы сад. А потым пачаў будаваць свой, як барсукоўцы кажуць, гандлёвы і бытавы цэнтр. Трэба ж, каб у гаспадарцы былі не толькі спраўныя жывёлагадоўчыя памяшканні, а і атэльє, і шавецкая майстэрня, і цырульня.

Ідзеш па барсукоўскіх вуліцах і разпораз штосьці адкрываеш. Вунь ля дарогі шэсць блакітных домікаў.

— Камсамольскія! — тлумачаць вяскоўцы. — Будавалі іх камсамольцы для сваіх маладых сем'яў.

А тут жывуць Міхалёнкi. Сям'ю іх ушаноўвалі летась за тое, што пяцёра дзяцей Міхалёнкаў працуюць у калгасе. Дачка з зяцем, сын з нявесткай. Ды і малодшыя сыны моцна стаяць на той жа

Вось яны, маладыя спецыялісты калгаса, камсамольцы, студэнты-завочнікі—ветурач Міхаіл Падаяк, даярка Рая Пінчук, аграном Якаў Сасноўскі, загадчыца фермы Надзя Пацыенан.

Фота Я. Коктыша.

зямлі. Валерыя яшчэ да арміі працаваў трактарыстам, а вярнуўся дадому—і зноў на трактар. З трактара не сыходзіў і Іван, пакуль калгас не накіраваў яго вучыцца, бо гаспадарцы патрэбны адукаваныя людзі.

І ўсё роўна з міхалёнкаўскіх двароў штодзень выходзяць на працу два шафёры, трактарыст, тынкоўшчыца. Бацька Карп Прохаравіч тым часам гоіць на пашу грамадскі статак. Маці Настасся Антонаўна спяшаецца ў поле. Ды і дзеду Антону знаходзіцца сякая-такая справа. Быў сярод іх нават свой дыспетчар, вось толькі настала пара ёй, нявестцы, у дэкрэтны водпуск. Затое дзед ганарыцца, што неўзабаве ўжо і чацвёртае пакаленне ступіць на бацькоўскую зямлю.

Вясковая вуліца зрэзала вугал і зноў бруіцца ад двара да двара, нібы гаварлівы ручай. Спяшаючыся за ёй, мінаеш дом Карпавых, якіх тут паважаюць не менш, чым Міхалёнкаў. З яго выйшлі аж тры трактарысты—сам Павел Рыгоравіч, яго сын і зяць. Дочкі ж сталі адна даяркай, другая цялятніцай. А якіх дбайных калгаснікаў выхавала Марыя Трафімаўна Бокач! Сын і дзве дачкі некалі засталіся тут адразу пасля школы. Працавалі, абзавяліся сем'ямі, пабудаваліся. І зараз ужо не ўтрох, а ўшасцярох ідуць на працу. Сярод іх дзве

свінаркі, цялятніца, два трактарысты і шафёр.

Вы заўважылі, што найчасцей мы сустракаем тут механізатараў і жывёлаводаў? Гэта невыпадкова. У калгасе 37 трактараў, 22 аўтамашыны, 10 камбайнаў. Вось і падлічыце, колькі людзей на іх трэба. Ручная праца ў полі зведзена да мінімуму. А жывёлагадоўля ўсё яшчэ патрабуе шмат рабочых рук, і ў прыватнасці жаночых.

Але пойдзем далей. Вуліца бяжыць узбоч дытоўных, прыгожа пафарбаваных дамоў з белымі ажурнымі аканіцамі і верандамі. Нехта сказаў, што гэта частка вуліцы завецца Дзятлаўскім пасёлкам. Жывуць у гэтым канцы амаль усе Дзятлавы. Сем'і пяці братоў разгалінаваліся так, што не адразу разбярэш, хто чый.

Ды вось грукнула брамкай жанчына з даёнкай, і я пазнала Наталлю Андрэеўну Дзятлаву, якую бачыла апоўдні на ферме. Васіль Рыгоравіч Клепча па сакрэту казаў, што наступнай будучы ўшаюцца яе. Не толькі як лепшую даярку, але і як адну з тых маці, што так шчодра перадалі дзецям сваю любоў да зямлі, да сваёй справы.

Васемнаццаць год Наталля Андрэеўна працуе даяркай. Выхавала чатырох дачок і сына. І зараз дзень пры дні ідзе на працу з дзвюма дочкамі. Марыя і Надзя таксама даяркі. Марыю, праўда, паставілі нядаўна ўчотчыцай на той жа ферме, але яна па-ранейшаму лічыць сябе даяркай. Зяці ў Наталлі Андрэеўны таксама жывёлаводы.

Жывуць дачкі сваімі сем'ямі. Толькі Валя яшчэ пад матчыным крылом. Ды і то пакуль на практыцы ў калгасе. А ўвосень зноў паедзе ў Жыліцкі саўгас-тэхнікум—вучыцца па накіраванню калгаса. Маці зноў паглядзіць ёй услед і ўздыхне: «Вось і выгадавала дачок. Хоць бы мой сыноч хутчэй адслужыў ды вярнуўся дамоў...»

Зноў выходжу на вуліцу. Мінаю калгасны сад. Іду праз будучы парк—«будучы», бо ён зусім яшчэ маладзенькі. Сцішаю крок ля Кургана славы, што насыпаны ля калгаснага клуба ў памяць 187 калгаснікаў, якія загінулі на вайне. Заходжу ў бібліятэку. Загадчыца Надзя Сцяпанаўна Кузняцова падбірае кніжкі для «перасойкі»—павязе ў суседнюю брыгаду.

Стараючыся не замінаць ёй, перагортваю Кнігі працоўнай славы. Узіраюся ў партрэты на стэндзе «Яны змагаліся за Радзіму». Некаторыя прозвішчы мне ўжо знаёмы. Вось тры браты Бандарэнкі. Ці не сваякі дэлегата XXIV з'езда КПСС Віктара Уладзіміравіча Бандарэнкі? Таго, што некалі застаўся ў калгасе пасля дзесяцігодкі, стаў трактарыстам, узначальваў камсамольскую арганізацыю і вучыўся завочна ў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, а зараз працуе тут галоўным аграномам?

— Так, гэта яго дзядзькі,—пацвярджае Надзя Сцяпанаўна.—Іх пяцёра не вярнуліся з вайны.

Побач тры браты Назарчукі. Трое Рымаровых. Двое Брылёвых... Гэта іх дзеці падлеткамі прыйшлі пасля вызвалення на калгасныя палі і фермы, каб дапамагчы сваім маці, а потым замянілі іх.

Вось і сёння на ферме я сустрэла дзвюх дачок аднаго з тых Назарчукоў, які быў смертэльна паранены за тры дні да Перамогі і на другі дзень пасля яе памёр ад ран. У жонкі засталася сямёра дзяцей. Люба і Ніна старэйшыя. З

І раніцай і вечарам тут сыходзяцца цялятніцы.

Ніна Гушчына яшчэ здалёк заўважыла «Жыгулі» Тані Лук'янавай і спынілася. У яе, калгаснага заатэхніка, неадкладныя пытанні да сяброўкі і начальніца вытворчага ўчастка.

дзесяці, з дванаццаці год разам з маці хадзілі ў брыгаду, на ферму. З тых часоў і працуюць. Зараз Любоў Дзмітраўна Ганчарова і Ніна Дзмітраўна Храмцова—лепшыя цялятніцы ў калгасе. Яшчэ едучы сюды, я чытала ў раённай газеце, што Любіны цяляты кожныя суткі прыбываюць у вазе больш як на 800 грамаў, што яна трымае першыноўства ў спаборніцтве сярод цялятніц. Дык хіба яна не перадасць любоў да бацькоўскай зямлі, да сваёй справы ўсім семярым сваім дзецям?

Кінутую ў юначую душу іскарку тут умеюць распаліць. У райкоме партыі расказвалі, як былы сакратар Кіраўскага райкома камсамола Анатоль Падаяк добраахвотна пайшоў некалі старшынёй у гэты адстаючы калгас, як недаверліва сустрэлі там хлопца. А ён згуртаваў вакол сябе моладзь. Сам працаваў і вучыўся і іншых павёў за сабой. Ну і стараўся, вядома, стварыць умовы маладым калгаснікам. Уявіць усё гэта ў дэталю дапамагае Галін расказ.

Ля аднаго з дзятлаўскіх дамоў убачыла маладую жанчыну з немаўляткам на руках. На маё: «Можна гэта вы і ёсць Галя Чубаева?» яна ўсміхнулася і правіла:

— Цяпер я ўжо Дзятлава. Заходзьце, калі ласка.

Галя гушкае двухмесячнага Дзімачку

і гаворыць. У шэсцьдзесят пятым скончыла восьм класаў. Паклікалі яе ў праўленне. Ведала, што камітэт камсамола і сам старшыня ўважліва сочаць, як вучацца дзеці калгаснікаў, які шлях выбіраюць выпускнікі. Але разгубілася, калі спыталіся, які ў яе далейшы намер. Не ведала, ісці ёй у дзевяты клас ці ў якое вучылішча. І раптам тагачасны сакратар партыйнай арганізацыі Міхаіл Кірылавіч Дзятлаў гаворыць:

— А чаму б табе не пайсці ў Клімавіцкі зааветтэхнікум, дзе я некалі вучыўся?

Старшыня падтрымаў. Паехала ў Клімавічы. А праз тры з палавінай гады — зноў на раздарожжы. Хацелі накіраваць яе ў Магілёўскі раён, на звераферму. Але трэба ж і маці дапамагач — у сям'і дзесяць дзяцей. Папрасілася ў Кіраўскі раён. Пакуль тое ды сёе, прыехала адпачыць на некалькі дзён. Дазнаўся старшыня і завітаў вечарам.

— Ого, колькі ў цябе дыпламаў! У тэхнікуме Галя захапілася спортам: першы разрад па лёгкай атлетыцы і лыжах, другі разрад — па веласпорту.

— Ну вось што, Галіна, — сказаў як адрэзаў Анатоль Навумавіч. — Купім спартыўную форму, і зоймешся ты спортам з моладдзю. Сама падумай: столькі юнакоў і дзяўчат, а трэніраваць няма каму. А працаваць будзеш ветфельчарам...

Так яно і сталася. Купілі спартыўную форму. Зрабілі валебольную і футбольную пляцоўкі, бегавыя дарожкі. Трэніраваліся, спаборнічалі, здабывалі сабе і калгасу спартыўную славу. Галя радавалася і першым сваім працоўным поспехам. Але не мінула і года, як Анатоль Навумавіч загаварыў пра сельскагаспадарчую акадэмію, якую сам толькі скончыў.

— Рыхтуйся на заафак. Вучыцца будзеш завочна.

Хацела годзік адпачыць. Ды дзе там! Праз некаторы час ужо старшыня жонка спыталася, ці рыхтуецца Галя да экзаменаў. І вось аднойчы прыйшла на разнарадку, а Навумавіч ёй:

— Галя, а ты чаму тут? Уступныя ж экзамены пачынаюцца!

Як ні адгаворвалася — нічога не дапамагло. Даў у рукі свой чамадан з кніжкамі, прыгнаў машыну — прымусіў, адным словам.

А цяпер яна ўжо на трэцім курсе. Працуе, вучыцца, узначальвае камсамольскую арганізацыю і вось сына гушкае. Добра, што якраз муж прыйшоў з работы — перадала Дзімачку яму. А сама ўсё расказвала. Пра калгасных студэнтаў-завочнікаў і стацыянарнікаў — іх тут багата набіраецца. Пра школьнікаў, якія ў час летніх канікулаў ствараюць дзве брыгады, выбіраюць сваіх брыгадзіраў, камсоргаў і спаборнічаюць, хто лепш працуе ў калгасе. Пра іхнія вечары пад дзвігам: «Хвала рукам, што пахнуць хле-

Дзесяцікласніцы Каця Петранова і Рая Лусковіч фармальна яшчэ не даяры. Але амаль штодзённа прыходзяць сюды, каб дапамагчы сваім маці даярамі Ганне Іосіфаўне і Марыі Мікітаўне.

бам!» І пра многія іншыя новыя абрады і традыцыі.

Аж шкада, што нам не ўдалося пабыць у клубе пры ўрачыстай рэгістрацыі шлюбаві або на провадах юнакоў у армію, на ўшанаванні ветэранаў калгаснай вытворчасці ці тых сем'яў, дзе больш як пяць дзяцей працуюць у калгасе. Усё гэта, мусіць, вельмі прыгожа і хваляюча. Маладажоны падымаюцца з кветкамі на Курган славы. Стаяць моўчкі перад Курганом будучыя салдаты, пакуль маці аднаго з іх насыпае ў мяшчочкі па жмені роднай бацькоўскай зямлі — на шчасце. Адслужыўшы, сыны вернуць сюды тую жменю свяшчэннай зямлі і адрапартуюць у праўленні: «З'явіліся ў ваша распараджэнне!»

А ў Дзень работніка сельскай гаспадаркі былых салдат, маладажонаў і тых, хто прыбыў сюды пасля заканчэння інстытута, тэхнікума або пераехаў з горада — і такое тут бывае, — абавязкова прысвячаюць у хлебаробы. Цікава прааналізаваць. У 1970 годзе прысвяцілі ў хлебаробы 19 маладых калгаснікаў. Чатыры з іх потым выбылі з калгаса — дзяўчаты павыходзілі замуж у іншыя вёскі ці гарады. Два гады таму назад у хлебаробы быў прысвечан 21 чалавек — і ўжо толькі два выбылі. А летась 24 прысвяцілі — усе яны жывуць і працуюць у сваім калгасе.

Можаче паверыць — добра жывуць! Дамы — адзін лепшы за другі. Тэлевізары апошніх марак, халадзільнікі, праль-

ныя машыны, дываны... У адзінаццаці дварах ужо стаяць «Жыгулі» або «Масквіч». Трыццаць чатыры хлебаробы запісаны на чаргу. А колькі яшчэ не сталі на чаргу, але хоць сёння могуць купіць любую машыну!

...Сонца даўно схавалася за калгасным садам. А на валебольнай пляцоўцы толькі разгараецца гульня. Маладыя калгаснікі збіраюцца там кожны вечар. З імі любіць пагуляць у валебол і Анатоль Навумавіч. Ды і Васіль Рыгоравіч вунь як лоўка б'е па мячы.

Але змрок гусцее і гусцее. Канчаецца яшчэ адзін рабочы дзень у калгасе. Можна нічога асаблівага і не адбылося. Як звычайна, прададзена дзяржаве тон шэсць малака. Адпраўлены на прыёмны пункт дзве машыны жывёлы на мяса. Завяршалі нарыхтоўку сенажу. І рыхтаваліся да выезду на ўборку.

А заўтра зноў, як звычайна, маладыя хлебаробы разам з паважанымі ветэранамі гаспадаркі выйдуць з самай раніцы ў поле, на фермы, каб зрабіць тое, чаго не паспелі учора, каб плённай працай упрыгожыць зямлю і аздобіць сваё жыццё.

А. ЛЕСІНА.

Сустрэча на вясновай вуліцы.

Бачыце, якія прыгожыя цяляткі ў Любові Дзімітраўны Ганчаровай.

— Дзядзечка Антон, гэта вам кветкі. І Антон Рымароў спыняе трактар.

У лузе, за дзіцячым садам...

Сябры

ГАЛІНЫ МІХАЛАВА ДРЭВА

Алена Міхайлаўна і Міхаіл Іванавіч Лойкі.

Ціха, мірна, неўпрыкметку жывуць пры Літаратурным музеі Якуба Коласа двое пажылых людзей — Алена Міхайлаўна і Міхаіл Іванавіч Лойкі. Сястра народнага паэта з мужам. Шчыра нясуць яны песняру сваю журботную даніну: дбайна даглядаюць і ахоўваюць гэты святы куток Беларусі. Гаспадарыць на сядзібе неўгамонны Міхаіл Іванавіч — то падмятае двор, то «лечыць» дрэвы ў садзе, то наводзіць парадак пад паветкай. Не сядзіцца ў хаце і Алене Міхайлаўне. Садзіць, падсаджае кветкі, палівае іх (музей павінен выглядаць мець прыгожы!). За межы сядзібы яна выходзіць не адважваецца: сілы не тыя. Дый, сказаць па праўдзе, няма патрэбы. Інтэнданцкія функцыі паспяхова выконвае Міхаіл Іванавіч. Не звяжваючы на даволі шановны свой узрост, ён пачувае сябе добра. А тупае па зямлі Міхаіл Іванавіч ужо дзевяты дзесятак. Алене ж Міхайлаўне 9 жніўня споўнілася восемдзесят гадоў. З гэтай нагоды і захацелася яшчэ і яшчэ раз паслухаць прыгадкі сястры вялікага паэта.

Алена Міхайлаўна значна маладзейшая за Якуба Коласа і таму ранніх гадоў яго жыцця не памятае. Дый у далейшым лёс складваўся так, што сустракацца ім даводзілася ад выпадку да выпадку. Але ж былі і гады сумеснага жыцця, і сямейныя ўспаміны, і радасныя моманты спаткання праз пэўныя пра-
межкі часу.

— Брата свайго я добра помню, калі мне было пяць гадоў, — гаворыць Алена Міхайлаўна. — Тады ён пайшоў вучыцца ў настаўніцкую семінарыю. Гэта ў Нясвіжы. Адтуль ён пісаў нам пісьмы, а на канікулы прыязджаў дадому. І часта з кім-небудзь са сваіх сяброў. Па месяцы яны бывалі ў нас. Елі асобна ад сям'і. Няёмка за адзін стол саджаць і гасцей (дзетвары ж у хаце многа было!).

Калі прыязджаў Костусь, да яго заходзілі хлопцы і дарослыя мужчыны. Ім ён любіў раскадваць казкі, анекдоты, чытаць цікавыя кнігі. Сябры звалі Косту-

ся «стары». Зойдуць у хату і пытаюць:

— А дзе ж «стары»?

Дома ўсе Костуся любілі і паважалі. Раз Уладзя (самы старэйшы наш брат) падвыпіў з хлопцамі, прыйшоў дадому і трохі разбушаваўся. Праўда, не біўся, не лаяўся. Вазіўся з сабакам, дурэў. Усе пачалі яго ўгамоньваць. Анічагусенькі не памагло. Як толькі з'явіўся Костусь і сказаў адно слова — адразу ўціхамірыўся. Яго нельга было не паслухацца. Меў ён да кожнага разумны падыход.

— А чым, скажыце, Алена Міхайлаўна, Якуб Колас займаўся, калі прыязджаў на канікулы?

— Костусь вельмі любіў касіць. З дзядзькам Антосем яны заўсёды хадзілі ў пары. А збіраць грыбы — найпершы ахвотнік! Устане, бывала, раненька, возьме кошык і — у лес. Браў толькі баравікі і не абы-якія, а цвёрдыя, маладзенькія.

Хораша Костусь іграў на скрыпцы. Іх вучылі ў семінарыі. А Уладзя — на гармоніку. Сам па сабе. Дык яны выйдуць, помню, вечарам, сядуць на дварэ і як зайграюць! Рэха разлягаецца навокал. Назаўтра хто прыйдзе з Акінчыц: «Малайцы, хлопцы! Дзякуй за канцэрт!» Наогул у нас у сям'і любілі музыку, песні. Усе ўмелі спяваць. Я нават у хоры царкоўным была. У Мікалаеўшчыне.

У сям'і нашай найбольш любілі ўсё беларускае. І цяпер я, калі пачую па радыё ці тэлевізару тыя песні, здаецца, напісала б удзячнасць за гэта.

Паступова Алена Міхайлаўна пачынае гаварыць пра сваё асабістае жыццё:

— У 1913 годзе я выйшла замуж за Лойку Міхаіла Іванавіча (родам з Мікалаеўшчыны). Ён адслужыў армію, жылося бедна, не было куды падзецца. Дык мы ўзялі і паехалі ў Данбас, у Горлаўку. Там жыла старэйшая мая сястра Міхаліна. Яна ў нас пасля Коласа. А на чыгуны ў Горлаўцы працаваў інжынерам Радкевіч (таксама з Мікалаеўшчыны). Майго Міхаіла ён узяў да сябе ў канто-

ру. Там многа, у гэтым горадзе, было мікалаеўцаў. Радкевіч купляў кнігі, сшыткі і вучыў сваіх землякоў. Многім слаў у вёску грошы. Вельмі людскі чалавек быў.

— А з радзімай вы трымалі сувязь?

— Вялі трывалую перапіску з домам. Пасля — рэвалюцыя. Калі Колас у 1921 годзе пераехаў з Куршчыны ў Мінск, я вырашыла з'ездзіць да яго.

Жыла я ў Коласа нешта з месяца і многа чаго цікавага пабачыла. Ніводнага сына ён і пальцам не кранаў. Абыходзіўся з імі, як з дарослымі. Як некалі з намі дзядзька Антось. І хлопцы яго вельмі слухаліся. Юрка (сярэдні сын, той, што загінуў на фронце) страшэнна любіў кіно. Дык хлопцу не сядзелася.

— Цётка Лена, пойдзем з вамі, бо мяне аднаго не пусцяць.

— Нікуды не пойдзеш: дрэнна спіш ноччу, — запярэчыў бацька. Той заплакаў, але распрануўся. Вярнуліся, а ён сядзіць і мірна чытае кнігу. Толькі папрасіў, каб расказалі, як там было.

Пасля яшчэ прыязджала да Якуба Коласа. Была каля двух месяцаў. Лячыла ногі ад раматысу. Колас мяне да харошых дактароў давёў.

У 1926 годзе была на юбілеі Коласа. І Алесь, наш брат, прыехаў. Ён працаваў на станцыі Юсупава, непадалёку ад Харкава. Яшчэ два разы была ў Якуба Коласа да вайны — у 1939 і 1940 гадах. Ужо разам са сваім мужам.

— Алена Міхайлаўна, а як да вас Марыя Дзмітраўна ставілася?

— Гэта быў залаты чалавек. Не магу спакойна ўспамінаць. Такая добрая, разумная! І да дзяцей, і да Коласа, і да ўсіх людзей. Жылі яны вельмі дружна. Шанавала яна Коласа. А ён яе таксама. Каб не такая жонка брату надарылася, то можа ён і такім вялікім не стаў бы. У кожны мой прыезд Марыя Дзмітраўна надта ж хораша мяне даглядала. Гаварыла заўсёды па-беларуску. Яшчэ да рэвалюцыі — зойдзе ў краму і пачне што-небудзь пытацца. А прадаўцы: «Як гэтай маладзіцы пасуе беларуская мова!» І дзяцей навучыла любві да роднага, да людзей. Сыны (усе тры — Даніла, Юрка, Міхась) былі выхаваныя хлопцы. Паважалі старэйшых.

— Цяжка ўспамінаць усё, — прадаўжае Алена Міхайлаўна і злёгка хусцінкай працірае завільготненыя вочы. — Вайна перапыніла нашы сувязі. Настаў ціхі час. Я шлю і шлю пісьмы. На імя Марыі Дзмітраўны. Няма адказу. Нарэшце, прыходзіць ад Коласа пісьмо: «Як ні цяжка, але Марыі Дзмітраўны ўжо няма». Болей разанулі гэтыя словы.

Апошні раз мы наведаль Якуба Коласа недзе за год да яго смерці. Сыны Даніла і Міхась былі жанатыя ўжо. І ў Коласа з'явіліся ўнукі — Сяргей, Андрэй, Маша.

Ці раз мы, супрацоўнікі музея, слухалі яе разам з наведвальнікамі і ў асабістых гамонках. Але ж заўсёды пачуеш нешта і новае, дасюль незгадае пра род сям'і Міцкевічаў, пра вялікага песняра зямлі беларускай. Запасамі сваёй памяці ахвотна дзеліцца яна з кожным, хто патрэбу ў гэтым мае.

Радасна, што галіны Міхалава дрэва не ўсе яшчэ завялі. Жывуць, апроч Алены Міхайлаўны, дзве сястры і брат на радзіме народнага паэта.

І. КУРБЕКА.

ШМАТ твораў прысвечана пакаленню, чыё юнацтва апалена вайной. Тым, хто са школьнай парты пайшоў у бой, пайшоў, не пазнаўшы нічога ў жыцці—ні першага кахання, ні асалоды любімай працы.

І вось яшчэ адна кніжка—«Дзяўчына ішла па вайне»*. Ужо сама назва вызначае яе змест. А малюнак на вокладцы—суровы дзявочы твар на фоне чырвоных сполаху пажару—рыхтуе да сустрэчы з цяжкім лёсам.

Дзяўчынка-школьніца, гарэзлівая і вясёлая. Звычайная дзяўчынка з такімі звычайнымі радасцямі—здадзены экзамен, букет кветак, сустрэча з сябрамі, першы пацалунак... Здаецца, быццам тэмп развіцця дзеяння наўмысна замаруджаны, каб лепш разгледзець гэта жыццё Ніны Воранавай.

З 22 чэрвеня 1941 года падзеі аповесці-хронікі развіваюцца імкліва, паступова нарастае напружанне. М. Гамолка застаецца верны сваёй манеры апавядання, у якой напісаны пачатак кнігі,—стрыманай, прастай, хранікальнай. Перад намі ланцуг падзей—нібы ўважлівае вока кінакамеры спыняе адзін момант за другім. Але камера не абмяжована. Яна ўмее радавацца і пакутаваць. І па меры таго, як гэты ланцуг падзей—падзей драматычных, а часам і трагічных—павялічваецца, нарастае напружанне і ўсхваляванасць. Фінал гучыць ужо на самай высокай ноте.

У першыя дні вайны нянавісць да салдат у брудна-зялёнай форме, якія нечакана з'явіліся на вуліцы пасёлка, яшчэ інтуітыўная, стыхійная. Нават ваенныя прыкметы—матацыклы, гарматы на дарозе—здаюцца выпадковымі. Письменнік уважліва назірае і ціхую летнюю раніцу, і снеданне, і агуркі ў гародзе. І раптам—салдат з біноклем у незнаёмай форме... Чорная хмара фашысцкай навалы засланіла сонца. Якія трагічныя па настраю эпізоды, калі фашысты прымушаюць жанчын выконваць ролю мінашукальнікаў, расчышчаць дарогі ад партызанскіх мін; старонкі пра тое, як дзяўчат адпраўляюць у няволю, у Германію. Але нават тут чытач не адчувае безвыходнасці. Таму што Ніна ні на імгненне не траціць веры ў нашу перамогу.

Падзеі ў аповесці паказаны перш за ўсё праз лёс галоўнай гераіні. І кожная з іх нібы дае нейкую новую рысачку да яе вобраза. Шлях Ніны Воранавай праз вайну—гэта шлях узмужнення і станаўлення чалавека. Для яе гэта і ўрок, як трэба жыць, каб застацца чалавекам, і экзамен на грамадзянскую сталасць, на трываласць душы.

У апошні час разведчыкі сталі любімымі героямі літаратуры і экрану. Склаўся нават нейкі штамп суперчалавека, які трапляе ў незвычайныя абставіны, вострыя сітуацыі, але заўсёды выходзіць пераможцам. Чытач ці глядач, затаіўшы

дыханне, назірае за іх прыгодамі і подзвігамі ў тыле ворага. Але Мікола Гамолка пайшоў па іншаму шляху, аддаўшы перавагу іншай гераіні. Гэта не выключны чалавек, не адзіны ў полі воін. Такіх, як яна, было шмат. Ніна прыйшла ў шэрагі змагароў, як тысячы, сотні тысяч савецкіх людзей, што засланілі грудзмі Радзіму ў час небяспекі.

Шмат страціла і вынесла Ніна: памерла маці, загінула лепшая сяброўка, фашысты некуды ўгналі бацьку, у пасёлку пагромы, расстрэлы, а тут яшчэ цяжкая паднявольная праца, голад... І яна не толькі высталяла, а знайшла ў сабе сілы, каб змагацца, унесці сваю долю ў барацьбу за перамогу.

Жанр хронікі, форма апавядання ад першай асобы дазволілі М. Гамолку падрабязна і шырока паказаць жыццё гераіні, убачыць і растлумачыць самыя патаемныя матывы яе ўчынкаў, усю складаную дыялектыку яе характару. Мы нібы крочым побач з Нінай, глядзім на ўсё яе вачыма, разам з ёю пакутуем, радуемся, ненавідзім. З кніжных старонак паўстае яркі вобраз дзяўчыны—мужнай, бясстрашнай і разам з тым па-жаночы чулай, абаяльнай.

У аповесці больш яскрава і выразна выпісаны падрабязнасці побыту, баі, цяжкасці жыцця ў фашысцкай няволі, чым лірычная лінія, якая звязана з першым пачуццём гераіні. Можна гэта тлумачыць тым, што аўтару было цяжэй пранікнуць у свет эмоцый юнай дзяўчыны, чым у сутнасць падзей, у якіх яна ўдзельнічала. Ён сам прайшоў праз вайну і ведае яе не па чутках. Гэтыя веды, безумоўна, дапамаглі пісьменніку быць такім праўдзівым у стварэнні шырокай карціны падзей, у перадачы іх сутнасці, атмасферы таго часу.

Добрае веданне матэрыялу адчуваецца і ў паказе стана ворагаў. Гэта не проста шэраг нелюдзей на адзін твар. Ёсць забойцы, звыры, што расстрэльвалі дзяўчат, што пасылалі жанчын на міны, білі і катавалі цётку Лену. Але сустракаліся і такія, як перакладчык Макс, якому не чужыя і чалавечыя пачуцці.

Часам М. Гамолка адыходзіць ад сваёй манеры апавядання—стрыманай, лаканічнай. Ніну вязуць у Германію. Яна цвёрда кажа: «Я нікуды не паеду! Я ўцяку!» Яна марыць, каб іх машыну абстралялі партызаны. Яна шукае на дарозе зручнае для засады месца і чакае—раз прагучаць стрэлы. Але выратаванне не прыходзіць. Дзяўчат загналі ў вагоны. У Мінску Ніне ўдалося здзейсніць тое, пра што яна думала ўсю дарогу. Але гэты ўцёкі здаюцца занадта лёгкамі. Цяжка паверыць у такі шчаслівы выпадак: нейкі чыгуначнік пытаецца ў дзяўчат, ці хочуць яны ў Германію, і выводзіць да бяспечнага месца.

Аповесць заканчваецца ў той момант, калі дзяўчына зноў на волі. Яна кажа: «Пайду ў партызаны! Буду ваяваць!» Не для спакою, не для адпачынку патрэбна ёй воля—для барацьбы.

Перагорнута апошняя старонка. А ў чытача застаецца ўражанне, што ён не развітваецца з Нінай Воранавай, што ён кажа дзяўчыне: «Да пабачэння, да наступнай сустрэчы!»

Г. ЦВЯТКОВА.

ТРЫ ПАР- ТРЭТЫ

Сённяшняму Наваполацку пятнаццаць гадоў. Горад-падлетак. Яшчэ ўчора горад быў піянерам, а сёння пераваліў на камсамольскі ўзрост. Горад малады. Галоўныя даты яго біяграфіі яшчэ свежыя ў памяці тых, хто прыйшоў у гэтыя месцы першымі. Вось на цагляным барану бялее мармуровая дошка: «Рабочы інтэрнат № 1 пабудаваны ў кастрычніку 1958 года. Тут жылі першыя будаўнікі горада Наваполацка». Побач шылда: «Гарадскі музей працоўнай славы». Перад ганкам на пастаменце—коўш экскаватара. Гэтым коўшом вынялі першы куб зямлі на будаўніцтве сталіцы беларускай хіміі...

У музеі на юбілейных стэндах галоўныя даты: сёмага чэрвеня 1958 года на бераг Дзвіны прыйшлі маладыя будаўнікі і ля вёскі Слабада разбілі палатны горад. А ўжо 23 кастрычніка 1959 года тут выраслі першыя будынкі, і гэты гарадок, што ўзнік на голым месцы, быў названы пасёлкам Полацкім. І, здавалася, доўга яму жыць з гэтым імем...

Але не! 24 снежня 1963 года Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР пасёлан быў ператвораны ў горад Наваполацк. І вось яму пятнаццаць гадоў...

Калі ў 1959 годзе адбываліся першыя выбары ў мясцовы Савет, тут налічвалася крыху больш за тысячы жыхароў. Да сёлетніх выбараў Наваполацк пераваліў за сорак пятую тысяччу.

Сорак пяць тысяч савецкіх людзей!

І кожнага трэба забяспечыць дахам над галавою, апрануць, абуць, накарміць, лячыць...

На цэнтральнай плошчы горада, перад кінатэатрам «Космас»—Дошка гонару. На ёй тры жаночыя партрэты...

ЗІНА ВІЛЬЧЫНСКАЯ—ПОВАР РЭСТАРАНА „БЕЛАРУСЬ“

...На фота яна здаецца больш сталай. Модная прычоска, строгі позірк. А Зіна зусім маладзенькая, з вясёлымі вачыма на адкрытым твары.

Як адчувае яна сябе ў якасці дэпутата?

Зіна збянтэжана ўсміхаецца, і белы твар яе ў арэоле залацістых валасоў пунсавее:

— Ай, і не кажыце! Гэта ж трэба—з тысячы супрацоўнікаў нашага трэста адну мяне ўбачы-

* Мікола Гамолка. «Дзяўчына ішла па вайне». Аповесць-хроніка. Выдавецтва «Мастацкая літаратура». Мінск, 1972 год.

Вы читали?

ЧАЛАВЕК МУЖНЕЕ Ў ЗМАГАННІ

лі. Жартачкі: дэпутат абласнога Савета! Ну, няўжо я тая самая кухарка, што павінна кіраваць дзяржавай? — яна весела смяецца. І раптам хітра прыжмурвае вочы. — Ёсць у мяне праграма, як палепшыць абслугоўванне людзей! І палепшыцца. Я настойлівая!

— Вам падабаецца ваша прафесія?..

Зіна, пільна зірнуўшы з-пад пушыстых шырокіх броваў, сур'ёзна адказвае:

— Падабаецца — не падабаецца... Хіба можна так гаварыць пра справу ўсяго твайго жыцця?

— А вы лічыце прафесію повара справай усяго свайго жыцця?

Зіна задумваецца.

Так, лічу. Я лічу, што карміць людзей не менш пачэсна, чым, напрыклад, лятаць у космасе... І там жа, хоць і бязважкасць, а ёсці трэба! Мая прафесія, бадай, самая старажытная на зямлі... І я гляджу на сваю прафесію шырока — завочна вучуся ў Інстытуце харчовай прамысловасці, бо і повару ў наш час патрэбна вышэйшая адукацыя...

Якую ж уласцівасць лічыць Зіна галоўнай для работніка грамадскага харчавання?

Не задумваючыся:

— Сумленнасць.

І тлумачыць, што ў гэтае слова яна ўкладвае і любоў да сваёй справы, і стараннасць, жаданне прынесці радасць тым, для каго пабудаваны гэтыя раскошныя рэстараны, кафэ, сталовыя.

— Бо калі рабочы чалавек смачна і добра паесць, то і праца ў яго пойдзе на лад. Праўда? Ну, і якой жа трэба быць поганню, каб ад яго порцыі ўкрасці...

Зіна падыходзіць да акна выдачы, з якога відаць зала, і пільна разглядае тых, хто сядзіць зараз за сталамі і ёсць прыгатаваныя ёю стравы. Потым ідзе да свайго «рабочага месца» — вялізнага раздатчнага стала. Кухня рэстарана абсталявана як фабрычны цэх: белая кафля, нікель, машыны: электрамясарубкі, фаршамашалкі, пасудамыйкі...

— Да дзесяці-пятнаццаці назваў мясных страў у нашым меню, — тлумачыць Зіна. — А рыхтуем 200—250 порцый, а то і больш...

Біяграфія ў яе, можна сказаць, паказальна-тыповая: дачка сельскіх працаўнікоў, нарадзілася ў 1950 годзе ў вёсцы Горкі, Верхнядзвінскага раёна, закончыла дзесяць класаў і паступіла ў Віцебскае тэхвучылішча кулінараў. Вучылася поварскаму рамяству ў вопытных майстроў Ларысы Міхайлаўны Братанавай і Валянціны Ільінічы Скакун.

— Дзякуй ім! — гаворыць Зіна сваім настаўнікам, якія далі ёй пецёўку ў жыццё.

Адразу ж пасля заканчэння вучылішча майстар Валянціна Ільінічна Скакун прывезла Зіну і яшчэ дзвюх сваіх выхаванак у Наваполацк і «з рук на рукі» перадала трэсту сталовых і рэстаранаў. Не паехала, пакуль усіх траіх не ўладкавала ў інтэрнат, сама прывяла першы раз на працу. Зіну накірэвалі поварам у рэстаран «Беларусь» пры новай гасцініцы. Спачатку паставілі на халодныя закускі, а неўзабаве перавялі поварам мясных страў. І вось ужо тры гады Зіна на самай адказнай поварскай пасадзе. Яна — ударнік камуністычнай працы, ёй даверана права самой кантраляваць сваю працу — «бракераж уласнай прадукцыі». У яе вышэйшы разрад поварскай прафесіі — пяты. Калегі па працы другі раз выбіраюць яе праф.оргам, яна член камсамольскага камітэта трэста. Куток у інтэрнаце, дзе стаіць яе ложка, увесь завешаны граматамі. Такі «працоўны твар» Зіны. Але яе партрэт быў бы няпоўны, калі не дадаць яшчэ некалькі штрыхоў...

Што самае характэрнае ў Зіне? Жыццярэдаснасць. Здавалася б, не вельмі лёгка вясковай дзяўчыне, якая даўно жыве без бацькоўскіх клопатаў і пільнага вока, робіць нялёгкую працу і атрымлівае за яе сціпую зарплату.

Але яна не сумуе!

— Не ведаю як каму, а мне цікава жыць на белым свеце, займацца сваёй справай — карміць людзей... У мяне такое адчуванне, што ўсе, хто прыходзіць у наш рэстаран, сядоўць за стол і просяць пакарміць іх, — гэта мая сям'я! Ды і нельга сумаваць у такім цудоўным горадзе, як наш. Ён жа маладзейшы за нас саміх. Нам за дваццаць пераваліла, а яму толькі пятнаццаць...

НАДЗЕЯ КРАСНІЦКАЯ — УЧАСТКОВЫ ЎРАЧ ГАРАДСКОЙ ПАЛІКЛІНІКІ

— Надзея Міхайлаўна ў паліклініцы?

— Паглядзіце ў пакоі 212. У 212-м пакоі сястра разводзіць рукамі:

— Толькі што пайшла па выкліку...

— А ў паліклініку яна яшчэ вернецца?

— Сёння прафсаюзны сход будзе? — пытаецца ў некага сястра. — Будзе? Значыць, Надзея Міхайлаўна прыйдзе ўвечары. Яна ў нас прафсаюзны правадыр!

А са сходу Надзею Міхайлаўну выклікалі да хворага...

Нічога не заставалася, як падлавіць яе раніцой дома. На званок з-за дзвярэй чуваць меладычна-звонкае:

— Хвіліначку! Зараз адчыню.

На парозе ў паркалёвым халаціку, з непрычасанымі валасамі, такая мілая, абаяльная ў сваёй збянтэжанасці, — Надзея Міхайлаўна Красніцкая. Здаецца, нічога асаблівага няма ў яе мілавідным твары. І ўсё ж уражанне пакідае адразу, варта толькі сустрэцца з яе вялікімі, пільна-насцярожанымі вачыма. Выраз пастаяннай гатоўнасці спяшацца на дапамогу — вось што спыняе вашу ўвагу. І, як часта здараецца з такімі людзьмі, яе фатаграфія на Дошцы гонару нічога пра яе не гаворыць...

— Заходзьце, калі ласка! Я думала — паштальён... Прабачце. Толькі што сына ў яслі праводзіла, дачку ў школу і сама збіраюся... Прабачце! Я ўмоўмант...

Яна хаваецца ў спальні. Можна акінуць вокам «бытавыя ўмовы» маладога ўрача. Што ж, кватэрка хоць і скупая на «метраж», але дагледжаная, ідэальны парадак не парушыў утульнасці, і ніхто з чацвярых, што жывуць тут, не адчувае сябе ўшчэмленим — у кожнага свой «куток».

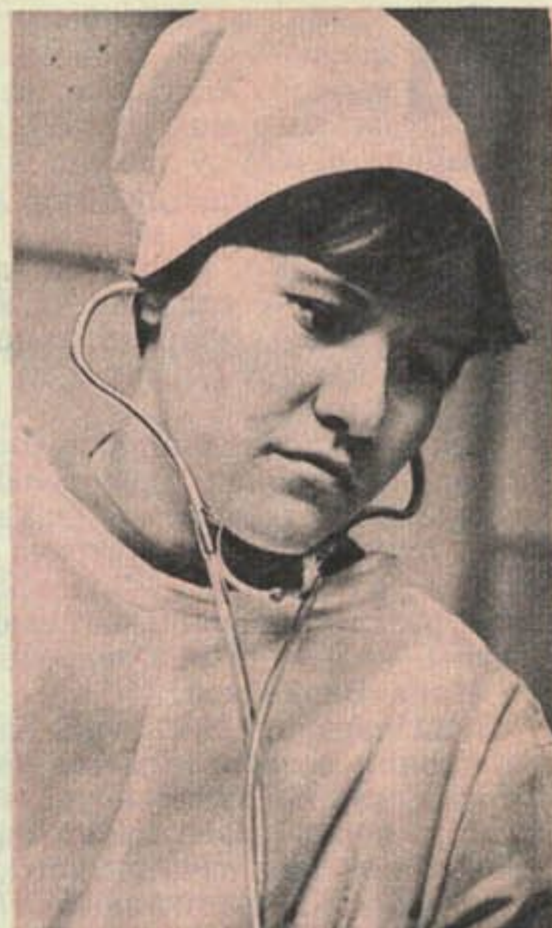
Надзея Міхайлаўна з'яўляецца на парозе гасцінай у лёгкай летняй сукенцы, светлых басножках. Прыгожая, мілая, сучасная.

— Чаму вы надумаліся пісаць іменна пра мяне? — яна стараецца быць строгай, але гэта ёй не ўдаецца. — Не, сур'ёзна! Чаму? У нас у горадзе столькі ўрачоў! І, калі хочаце, у дзесяць разоў больш вопытных.

Яна сядзе за нізенькім сталікам і пазірае некалькі вінавата, умоўна і ў гэтай сваёй збянтэжанасці такая непасрэдная, што немагчыма не любівацца ёю.

Расказ пра сябе скупы і кароткі: нарадзілася ў сям'і калгаснікаў. Бацька загінуў у першы месяц вайны. Засталося ў маці Праскоўі Фёдаруны іх двое: яна і брат. Дзяцінства вадзеннага часу!

— Гляджу я на сваіх дзяцей, — у задуменні гаворыць Надзея Міхайлаўна. — Леначка мая выцягнулася як сцяблінка. Пасці сілай прымушаю. А такая непаседлівая, столькі ў яе энергіі — вучыцца адразу ў дзвюх школах — у агульнай і музычнай, — ківок у бок новага піяніна. — Для яе купілі. Нават трохгадовы мой разбойнік Юрка ўжо свой нораў паказвае: пачнеш яго ў яслі збіраць, а яму, бачыце, касцюмчык не падабаецца, і ні за што не надзене! А я з братам кавалку бульбянага праснака рада была, і так мы яго ўпляталі, быццам пірожнае... Ну, і мамцы па гаспадарцы вось з гэткага расточка памагала, а потым і на калгасныя работы хадзіла разам з ёй. І не памятаю, каб мы, малыя, у тыя цяжкія пасляваенныя гады ў гульні дзіцячыя гулялі... І ўсё ж, як ні цяжка было, а

Надзея Міхайлаўна Красніцкая.

дзесяцігодку скончыла з сярэбраным медалем...

Вось і хваліцца пачала. Але магу паказаць медаль...

Для сябе я, бадай, з першага класа вырашыла: буду ўрачом! А калі атрымала атэстат сталасці — разгубілася... Як пакінуць матулю адну? І пайшла працаваць на свінаферму. А была я тады фізічна слабае курань! Але з сяброўкай Нінай Селянковай працавалі напару і некалькі спраўляліся. Старшыня калгаса нават у прыклад нас ставіў... А маме вельмі хацелася, каб я далей вучылася. Жыць у калгасе стала лягчэй, і ў 1959 годзе паступіла я ў Віцебскі медыцынскі інстытут...

Вучыцца было цікава. Збывалася даўняя мара: яна вучылася лячыць людзей. Гады вучэння праяццелі хутка, і вось яна накіравана сюды, на тады яшчэ будаўнічую пляцоўку 16-га будтрэста, цэхавым урачом пункта аховы здароўя. Пяць гадоў працавала Надзея Міхайлаўна на гэтай цяжкай і ганаровай пасадзе.

— Нялёгка праца цэхавым ўрача, — успамінае яна. — Але часта шкаду, што перайшла на цяперашнюю работу...

Там, на сваім участку, яна ведала кожнага пацыента. Бывала, прыйдзе які-небудзь гуляка-сімулянт: маўляў, захварэў я, ці нельга бюлетэньчык?..

— А я яго, галубка, наскрозь бачу, — смяецца Надзея Міхайлаўна. — Кажу: аналізы будзем рабіць ці як? «Ды лепей, доктар, калі без аналізаў! Дзе ж цябе ашукаеш?» І хоць я спуску п'яніцам ды прагульшчыкам не давала, а нават і яны мяне добрым словам успамінаюць. Многіх і адвучыла ад спіртнога...

Зінаіда Іосіфаўна Вільчынская.

Вядома, і хварэлі людзі, і творчыя траўмы бывалі... Я тады ў кожнай рабочай сям'і нібы старэйшай дарадчыцай была. Жанчыны дзяліліся са мною ўсімі сваімі сакрэтамі і клопатамі, давяралі і мужчыны.

І вось ужо трэці год Надзея Міхайлаўна працуе ўрачом-тэрапеўтам у першай гарадской паліклініцы, што размешчана ў сасновым лесе. Між будынкаў — маладыя яблыневыя сад. Цудоўнае месца для лячэбнай установа. У горадзе чатыры паліклінікі, не лічачы заводскіх, але і ўжо не хапае — цяпер у самым прыгожым месцы горада, недалёка ад спартыўнага комплексу, ля ляснага масіву будзеца велізарная паліклініка, якая будзе абсталявана саамі найноўшымі апаратамі дыягнастычнага і лячэбнага прызначэння.

— У такой паліклініцы адно задавальненне будзе працаваць, — ужо марыць Надзея Міхайлаўна. — Праўда, і цяпер нам лягчэй стала. У мяне на ўчастку ўсяго чатыры тысячы падпечных...

— І вы ўсіх ведаеце?

— Амаль усіх. Асабліва даводзіцца апякаць старых...

— А хіба ў маладым горадзе іх шмат?

— Ясляў не хапае, вось маладажоны і вывозяць з вёсак сваіх бацькоў.

— Ну, а самі як... не хварэеце?

— Сама трымаюся! А вось у мужа з вачыма не ўсё добра... А па ўсім астатнім — здаравіла! Спартсмен. Першая катэгорыя лыжніка. Раней займаўся штангай. — Надзея Міхайлаўна выцяг-

вае з сямейнага альбома фотакарткі. — Палюбуюцца...

І сапраўды, ёсць чым палюбавацца! На фота мускулісты, высокі спартсмен лёгка трымае на выцягнутых руках штангу з добрай вагою.

— Ён жа ў вас прыгожы як бог!

Яна сарамліва ўсміхаецца: згодна...

— Вы шчаслівая? — крыху нечакана і ва ўпор прагучала маё пытанне.

Але яна не разгубілася:

— Шчаслівая! — І так сур'ёзна прагучаў яе адказ, што міжволі хочацца зірнуць у вочы чалавеку, які з такой шчырасцю, без замінаў і паціскання плячыма, заявіў пра сваё шчасце...

— У чым жа тваё шчасце? — хочацца спытаць у гэтай мілай жанчыны.

У напружанай працы? Напэўна, яна адкажа: так, у працы! У сямейных клопатах? Так, у сямейных клопатах. І адпачываць даводзіцца рэдка... Яны з мужам яшчэ ні разу не былі на поўдні. Але ім і ў Беларусі цікава адпачываць. Яны — заўзятыя турысты. А такі адпачынак асабліва карысны і прыемны... Ну, а з мужам ёй проста пашанцавала. Чулы, добры, клепатлівы сем'янін. Любіць дзяцей. Ва ўсім дапамагае па хатняй гаспадарцы. А галоўнае — у рот не бярэ спіртнога.

— Ідэальны мужчына!

— Але, — шчасліва ўсміхаецца яна. — Ідэальны мужчына.

З інжынерам па тэхніцы бяспекі Фёдарам Андрэвічам Краўніцкім пабачыцца не давялося. Але кіпа фатаграфій, — ён заядлы фотаамаатар, — на якіх ён сярод сям'і, сярод таварышаў па спорту, у турыстычных паходах, на працы, — дае ўяўленне пра гэтага цудоўнага чалавека, які здолеў даць шчасце яшчэ аднаму цудоўнаму чалавеку, сваёй жонцы, маці яго дзяцей...

СВЯТЛАНА ЖУРАЎЛЁВА — ШВАЧКА АТЭЛЬЕ „НАВІНКА“

Партыйны сход быў бурны. У сціплым чырвоным кутку сабраліся камуністы, якія працуюць у швейных атэлье, шматлікіх майстэрнях па рамонту і пашыву адзення, абутку, галаўных убораў, вязцы трыкатажных вырабаў. Словам, людзі, якія апранаюць і абуваюць жыхароў маладога горада хімікаў.

Размова ішла дзелавая і справядлівая. Хоць да юбілея горада работнікі гэтай важнай галіны сферы абслугоўвання дабіліся нядрэнных вынікаў, але загадчыца атэлье «Навінка» Валянціна Аляксандраўна Несця-

ронак сказала ў сваім выступленні, якіх гэта намаганняў каштуе.

Не хапае кваліфікаваных майстроў, бедны выбар матэрыялаў, фурнітура і бартоўка дрэнныя, няма добрага сінтэтычнага клею. Усё гэта нямала псуе нервы кліентам і работнікам шавецкіх і швейных майстэрняў.

Святлана Жураўлёва сядзела на сваім прывычным месцы — ля акна, за шафай з кнігамі. Яе не відаць, а яна ўсё бачыць. Тонкі, хударлявы твар, цяжкія вейкі прыкрываюць задумлівыя карыя вочы.

Валянціна Аляксандраўна, закончыўшы сваё выступленне, села побач са Святланай.

— Света! Хай бы ты сказала пра патрэбы нашы.

Слабая ўсмешка кранула вусны Святланы:

— А вы ўсё сказалі.

— Дык я зверху! А ты дапамажы знізу...

— Хоць зверху, хоць знізу, а калі добрай бартоўкі няма...

— Вось і скажы пра гэта.

Вялікія вочы Святланы насьмешліва бліснулі:

— І бартоўка адразу палешыцца?

Валянціна Аляксандраўна стрымана ўздыхае — з лепшай сваёй работніцай камуністкай Святланай Фокаўнай Жураўлёвай не заўсёды лёгка ёй знайсці агульную мову — не любіць доўгіх прамой, у яе на першым месцы справа. Гэта не азначае, што Святлана пасіўная, не ўдзельнічае ў грамадскім жыцці прадпрыемства — вось ужо некалькі тэрмінаў запар яе выбіраюць прафгрупоргам, і яна аддае прафсаюзным справам увесь вольны час. А вольнага часу ў абрэз, як і ў любой сямейнай жанчыны. У Святланы двое дзяцей: Лена — пяцікласніца і Саша — чатырохкласнік, а муж, як яна кажа, «вялікае дзіця», памочнік нікуды не варты.

Апошнім часам яна працуе ў атэлье бартоўшчыцай. Неяк ухітраецца з тых нізкакасных матэрыялаў, якія ёй выдаюць, выконваць сваю вельмі важную аперацыю так, каб не чуць нараканняў ад кліентаў. Дапамагае вялікі вопыт працы на розных аперацыях. Выдатная работніца Святлана! Гэта думка ўсяго калектыву. Але вось тое, што завецца «асабістым жыццём», бытавыя ўмовы ў Святлане, мякка кажучы, неважнецкія... Жыве яна з сям'ёй у рабочым інтэрнаце з агульнай кухняй, у адным пакойчыку.

Здавалася б, лепшая работніца атэлье, прафгрупорг, — толькі яе партрэт з усёй шматлікай арміі тых, хто абшывае Наваполацк, змешчаны на гарадской

Святлана Фокаўна Жураўлёва.

Дошцы гонару, — ужо даўно магла б атрымаць асобную кватэру.

А яна кажа:

— Трэба ў першую чаргу клапаціцца пра іншых. А потым пра сябе...

Гэта стала галоўным дэвізам жыцця для Святланы Жураўлёвай, яшчэ маладой жанчыны, якая, аднак, ужо мае за плячыма шматгадовую сумленную і бездакорную працоўную біяграфію. У 1956 годзе яна скончыла сярэдняю школу і пайшла працаваць швачкай у віцебскую арцель «Уперад». Потым працавала брыгадзірам у Бешанковіцкай швейнай майстэрні, а з 1958 года — тут, у Наваполацку.

Чаму яна выбрала сабе прафесію швачкі? Тады, яшчэ маладая, тлумачыла сваё імкненне ўзвышана: хацелася, каб шавецкія людзі апраналіся прыгожэй за ўсіх на свеце! Цяпер, калі падрасла і стала майстрам, авалодала ўсімі тонкасцямі сваёй прафесіі, Святлана разважае больш стрымана: «Каму ж, як не нам, жанчынам, займацца гэтай справай? Швачка — адвечная наша прафесія».

Усякая праца жаданая, калі яна прыносіць хоць бы маленькую радасць і задавальненне.

Для Святланы задаволеная ўсмешка кліента і ёсць яе працоўная радасць...

...Такія яны, гэтыя тры жанчыны Наваполацка, партрэты якіх красуюцца на Дошцы гонару.

Пятро ВАСІЛЕЎСКИ

НАШ ДОМ — ІНТЭРНАТ

— Ідзі за мною, — кінула мне камендантша. — На другі паверх! Ёсць у мяне ў адным пакоі ложка свабодны, ты і зоймеш яго.

— А што за людзі жывуць у тым пакоі? — мне хацелася што-кольвечы даведацца пра сваіх будучых суседзяў.

— Людзі як людзі, — паціснула яна плячыма.

Мы зайшлі ў пакой.

— Вось яна, — камендант інтэрната паказала на мяне, — пажыве ў вас некалькі месяцаў.

Жанчына пайшла, а я засталася самасам з дзяўчатамі, з якімі мне трэба было правесці разам не адзін дзень. Гэта быў інтэрнат Гродзенскага педагогічнага інстытута.

Можна было падумаць, што нехта знарок сабраў у адным пакоі такіх не падобных адзін на аднаго людзей — і па ўзросту, і па характарах, і па звычках. Яны часта сварыліся, трымаліся неяк насцярожана, і, калі якой дзяўчыне не хапала грошай да стыпендыі, то яна нізашто не пазычала ў сваёй суседкі.

Даўно скончылі інстытут тыя дзяўчаты, але, мусіць, наўрад ці ўспамінаюць добрым словам гады, пражытыя ў інтэрнаце. Ды і што ўспамінаць? Сваркі,

крыўды? І што самае дзіўнае: кожная з дзяўчат была сама па сабе някепскім чалавекам, а вось усе яны разам жыць не маглі. Камендантша не прызнавала ніякіх перасяленняў: «Дай вам толькі волю, дык усё дагары нагамі паставіце...»

З тых часоў засталася ў мяне ўражанне, што жыць у інтэрнаце нясоладка. Паступова, знаёмячыся з жыхарамі інтэрнатаў многіх прадпрыемстваў і ўстаноў, я пераканалася, што справа тут больш складаная. У вялікім доме, дзе падоўгу жывуць разам людзі, раней незнаёмыя, існуе свой асабісты клімат узаемаадносін, які залежыць ад мноства прычын.

Інтэрнат — жыллё часовае: на год, два, некалькі гадоў. Студэнты заканчваюць навучальную ўстанову і развітваюцца са студэнцкім інтэрнатам. Рабочыя сталяюць, жэняцца або выходзяць замуж. Але нават на часовым прыстанішчы чалавек абжываецца хутка. Тым больш, калі яму толькі-толькі васемнаццаць. Гэта пара ўзмужнення і сталення, фарміравання светапогляду і выпрацоўкі ўласных жыццёвых крытэрыяў, пошукаў самога сябе. І тым ці іншым чынам інтэрнат, яго духоўны клімат значна ўплываюць на фарміраванне маладога чалавека. Гады жыцця ў інтэрнаце не праходзяць бяследна.

Дык ад каго і ад чаго залежыць, каб інтэрнат стаў родным домам для тых, хто ў ім жыве? Ці ўсё робіцца, каб жыхары яго адчувалі, што іхні дом — гэта не толькі памяшканне, дзе можна адпачыць пасля работы, не толькі жыллё, дзе пасяліліся выпадковыя, абыякавыя адзін да аднаго людзі?

Вялікі дзевяціпавярховы інтэрнат, дзе жывуць дзяўчаты-работніцы віцебскіх абутковай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» і швейнай «Сцяг індустрыялізацыі», знаходзіцца непадалёку ад прадпрыемстваў, і гэта вельмі зручна для яго жыхароў. Планіроўка пакояў секцыйная. У адной секцыі жыве дзесяць чалавек. У пакоі — па два-тры. У інтэрнаце — каля 500 дзяўчат. Яшчэ няма і года, як яны пасяліліся тут. Нормы паводзін толькі выпрацоўваюцца, традыцыі толькі нараджаюцца.

Як жа змяніўся кантынгент жыхароў інтэрнатаў за апошнія некалькі гадоў, як перайначыўся выгляд пакояў! Раней ледзь не над кожным ложкам красаваліся фотакарткі кінаартыстаў, блакітныя лебедзі і ружовыя прыгажуні — неад'емныя атрыбуты «ўтульнасці». Я заходзіла ў многія пакоі інтэрната абутковай фабрыкі. Зразумела, дзе-нідзе яшчэ сустракаліся і безгустоўныя дываны над ложкамі, і размаляваныя фотакарткі замежных кіназорак. Толькі не яны вызначалі агульны дух інтэрната. Былі пакоі больш утульныя, былі менш утульныя — у залежнасці ад гаспадынь. Але вось што галоўнае: ледзь не ў кожным пакоі на паліцах, у шафах я бачыла кнігі, падручнікі. Палавіна жыхароў інтэрната вучыцца ў школе рабочай моладзі, тэхнікумах, інстытутах. Другая — за малым выключэннем, мае дзесцігадовую адукацыю.

Дзяўчаты-работніцы адрозніваюцца ад сваіх равесніц-студэнтак тым, што раней сталяюць, у іх мацнейшае пачуццё асабістай адказнасці, больш самастойнасці. Можна і не патрэбна зараз у рабочым інтэрнаце планамерная выхаваная работа?

Вельмі патрэбна. А вось якія формы набудзе яна, кім і як будзе ажыццяўляцца, — пра гэта гаворка асобная. Дзевятнаццаці-дваццацігадовы чалавек расставіцца з домам і школай, набыў самастойнасць. Але ж як яшчэ патрэбна гэтаму самастойнаму чалавеку і добра-звичлівай парада старэйшага, і своечасовая падтрымка, дапамога — далікатная, тактоўная, незаўважная!

У рабочым інтэрнаце абутковай фабрыкі дзве выхавальніцы. Адна з іх — Еўдакія Кліменцьеўна Гваздзёва працавала апошнія дні. Не, яна не звальнялася з інтэрната назусім. Проста напрасіла ў фабкоме, каб далі ёй работу лягчэйшую, не такую шумную.

Другая выхавальніца, Раіса Андрэеўна Хрытаненка, сядзела і маўчала. І было незразумела, ці то яна цалкам згаджалася з Еўдакіяй Кліменцьеўнай, ці то слухала нашу размову абыякава.

— Дагэтуль я працавала ў інтэрнаце для хлопцаў. З імі лягчэй. А тут — дзяўчаты, — разважала Еўдакія Кліменцьеўна.

ВІНШУЕМ, НАТАША!

Другі міжнародны конкурс артыстаў балета сабраў у Маскве 75 удзельнікаў з 23 краін Еўропы, Азіі, Афрыкі, Паўночнай і Паўднёвай Амерыкі, Аўстраліі. Вялікі поспех выпаў на

Новая ўчастковая бальніца і апэка ў вёсцы Бабічы пабудаваны на сродкі калгаса «17-е верасня» Глыбоцкага раёна. Кабінеты калгаснай бальніцы аснашчаны найноўшай тэхнікай. Урачы, медсёстры праводзяць вялікую прафілактычную работу сярод насельніцтва. Павучыцца да іх прыязджаюць калегі з усёй Віцебскай вобласці. На здымку: калгасны ўрач-стаматолаг Аліна Яўгеньеўна Пратасва.

Фота А. Церлюкевіча (БЕЛТА).

долю самай маладой выканаўцы — мінчанкі Наташы Пановай. Яна адзначана заахвочвальнай прэміяй і дыпламам за акцёрскае майстэрства.

Наташа вучыцца ў Беларускай дзяржаўнай харэаграфічнай вучылішчы ў класе заслужанай артысткі БССР Ніны Фёдарэўны Младзінскай. Упершыню на прафесійнай сцэне дэбютавала ў мінулым годзе. За выкананне «Беларускай полькі» Пункта была адзначана дыпламам усесаюзнага фестывалю мастацтваў «Белыя ночы-72».

— Таленавітая вучаніца, музычная, выключна працавітая, — характарызуе Наташу дырэктар вучылішча заслужаны работнік культуры БССР Клаўдзія Фёдарэўна Савельева. — Мы ганарымся яе выступленнем на балетнай алімпіядзе, там яна паказала варыяцыі з балетаў «Жызель», «Карсар», «Дон Кіхот» і іншых класічных твораў.

20 жніўня Наталлі Пановай спаўняецца семнаццаць гадоў. З днём нараджэння, Наташа!

ПАДАРУНАК

ГАСПАДЫНЯМ

Гарнітуры для гасцінай, спальні, кабінета карыстаюцца павышаным попытам пакупнікоў. Тысячы навабеллаў імкнуцца абставіць свае кватэры сучаснай мэбляй. Мара любой гаспадыні — набыць яшчэ і прыгожую, зручную мэблю для кухні. Добры падарунак нашым жанчынам рытуе мэблевая фабрыка № 2 Бабруйскага вытворчага дрэвапрацоўчага аб'яднання. Новая кухня ўпершыню ў краіне выпускаецца з камплектуючым інжынерным абсталяваннем. Над газавай плітой для ачысткі паветра з'явілася выцяжнае прыстасаванне. У дзверцах адной з навясных шафак уманціраваны гадзіннік і таймер (секундамер).

— Устанаўліваючы стрэлку таймера на пэўны час, гаспады-

на.— За кожнай прасачыць трэба. Калі да якой хлопец завітае, дык мы з Раісай Андрэеўнай разы са тры ў той пакой заглянем, каб чаго не выйшла. Паспрабуй, пабегай па паверхах...

Не бяруся ацэньваць выхаваўчыя сродкі, не бяруся даваць рэцэпты і парады на той ці іншы выпадак. Але я, па сутнасці чалавек старонні, гатова была скрозь зямлю праваліцца, калі разам з членамі «Камсамольскага пражэктара» абутковай фабрыкі абыходзіла пакой інтэрната. Члены камісіі бесцырымонна заходзілі ў пакой, заглядалі ў сталы, адчынялі шафы, дзе вісела адзенне. Сярод «пражэктарыстаў» быў і хлопец: «каб неахайным было сорамна». Я ўспомніла, як вахцёр інтэрната не пусціла хлопца, які прыйшоў да сваёй каханай на спатканне з вялізным прыгожым букетам, але забыўся пашпарт. Здзівілася, калі мне казалі, што дзяўчаты не могуць у сваім пакоі сціпла адзначаць дзень нараджэння. Гэты пералік можна працягваць далей...

Вось з такіх фактаў, на першы погляд дробных і нязначных, і складаюцца нормы паводзін жыхароў, «стыль кіравання» адміністрацыі. Але ж падазронасцю і недаверам нельга выхаваць у маладых людзей маральную чысціню. Падазронасць, як правіла, нараджае адмоўную рэакцыю. І хіба могуць будавацца адносіны паміж выхавателем і жыхаром інтэрната на роўных, калі першы бачыць у другім патэнцыяльнага парушальніка дысцыпліны і парадку?

Я бывала ў многіх інтэрнатах, і складвалася ўражанне, што выхавателі добра сумленна перапісваюць планы работы адзін у аднаго, настолькі падобны ў іх усе пункты і мерапрыемствы. Палітінфармацыя, лекцыя аб міжнародным становішчы, культпаход у кінатэатр, зноў лекцыя... Гэта ў планах Еўдакіі Кліменцьеўны. Яна скардзілася, што дзяўчаты цяжка сабраць на лекцыю.

— Кажуць, ужо на прадпрыемстве чулі такую, — тлумачыла Гваздзёва. — А што мы можам прапанаваць ім?

Новыя формы выхаваўчай работы... Якія яны? Як улічваць спецыфіку жаночага інтэрната? А можа гэта дзяўчаты

такія абыякавыя, нічога іх не цікавіць? Аказваецца, не. Павесіла Еўдакія Кліменцьеўна аб'яву, што арганізуецца гурток кройкі і шыцця, і не было адбою ад жадаючых. Я ўпэўнена, што дзяўчаты не трэба было б доўга запрашаць на сустрэчу з мадэльерамі, урачамі, паварамі. І няхай гэта будзе прастыя задзішныя гутаркі, дзе можна высветліць усё, што цябе хвалюе, атрымаць кваліфікаваны адказ на пытанне.

Дзяўчаты, што жывуць у інтэрнаце, — гэта ўчарашнія сельскія жыхары. Дзе, як не ў інтэрнаце, трэба выходзіць іх густ, расказваць, як сябе паводзіць, прыгожа і сціпла апранацца, разумна траціць заробленыя грошы! У кожнай з дзяўчат не вельмі шмат вольнага часу — работа, грамадскія абавязкі, вучоба. Чаму б не растлумачыць ім, як эканоміць час, не траціць яго марна. Ды хіба мала пытанняў, што хвалююць дзяўчат? Хіба мала праблем, уласцівых менавіта жаночаму інтэрнату?

— А дзе нам, выхавателем інтэрнатаў, павучыцца ўсяму гэтаму? — спыталася Еўдакія Кліменцьеўна. — Дзе нам паглядзець разумна складзены план выхаваўчай работы? І не толькі план, але і самую работу? Я была ў розных інтэрнатах, размаўляла, пыталася. Нічога новага, цікавага не знайшла!

Шмат песень і вершаў складзена пра інтэрнат, ён апеты, апаэтызаваны. А сур'ёзных даследаванняў вучоных-псіхолагаў, сацыёлагаў пра інтэрнат, пра інтэрнацкі пакой, які з'яўляецца сацыяльнай ячэйкай са складанымі ўзаемасувязямі, асаблівымі ўзаемаадносінамі, — амаль што няма. Вельмі мала дапаможнікаў для выхавателяў інтэрнатаў, многія пытанні вырашаюцца ўслепую, па інтуіцыі.

З рознымі выхавателем інтэрнатаў давялося мне гутарыць. Зацікаўленыя і абыякавыя, старыя і маладыя, з педагогічнай адукацыяй або без яе, — ва ўсіх было адно агульнае: на сваю пасаду трапілі выпадкова. «Не магла ўладкавацца ў школу — пайшла ў інтэрнат», «служыў у арміі, звольніўся ў запас, прапанавалі пасаду выхавателя — згадзіўся». Педагогі ў інтэрнат ідуць неахвотна: зарплата невялікая, а работы, калі

выконваць яе сумленна, вельмі многа. Еўдакія Кліменцьеўна Гваздзёва, напрыклад, мае сярэдняю медыцынскую адукацыю. Раіса Андрэеўна скончыла педвучылішча, не змагла ўладкавацца ў школу і мусіла пайсці ў інтэрнат... У Валі Марозавай, старшыні бытсавета інтэрната, якая павінна замяніць Гваздзёву, толькі дзесяць класаў...

У інтэрнаце работы шмат. Без дапамогі бытсавета выхавателі не справяцца. Правы і абавязкі бытсавета вялікія. Але ў многіх інтэрнатах ён існуе толькі на паперы. Вось і ў інтэрнаце абутковай фабрыкі ёсць бытсавет з сектарамі: культурна-масавым, бытавым, нацыянальна-друку і г. д. Але Еўдакія Кліменцьеўна сказала: добра, калі з семнаццаці членаў бытсавета чалавек шэсць сумленна выконваюць свае грамадскія абавязкі. Збіраецца бытсавет звычайна для таго, каб абмеркаваць чарговую персанальную справу: без яго рашэння нельга выселіць з інтэрната.

Але ж функцыі савета значна шырэйшыя. Яго члены — верныя памочнікі выхавателяў — павінны накіроўваць усю работу ў інтэрнаце. Вучоба дзяўчат, урачыстыя дні ў іх жыцці, цікавае правядзенне вольнага часу — гэтыя і многія, многія іншыя пытанні павінны быць у полі зроку членаў бытсавета.

У інтэрнаце абутковай фабрыкі сабраліся дзяўчаты, якія раней жылі на прыватных кватэрах. Тут ёсць усе ўмовы: можна чытаць колькі хочаш і ніхто не напакне, што ў цябе позна гарэла святло. Можна згатаваць абед, памыцца, адпачыць і г. д. Вельмі добра! Але толькі гэтага чалавеку мала. Яму трэба, каб ім цікавіліся, каб была чысціня не толькі ў яго пакоі, але і ва ўзаемаадносінах людзей, што жывуць побач з ім, каб яго разумелі і пра яго клапаціліся. Толькі тады ён скажа, што інтэрнат — яго родны дом. А каб гэта адбылося, патрэбны намаганні многіх: выхавателяў і членаў бытавога савета, партыйных, прафсаюзных і камсамольскіх работнікаў — усіх тых, ад каго залежыць вырашэнне праблем, названых у гэтым артыкуле.

С. КУЛІНКОВІЧ.

ня можа быць спакойнай: звонкі паведаміць ёй, што страва гатова, — раскажае інжынер-канструктар Мінскага праектна-вытворчага мэблевага аб'яднання Браніслаў Ільч Вайсман. — Ракавіна-мыйка зроблена з нержавеючай сталі. Шафасушылка для посуду тансама зручная. У новай кухні прадугледжан бачок-смеццэборнік. У кнізе водгунаў рэспубліканскай выстаўкі-кірмашу аптовага продажу мэблі, якая адбывалася нядаўна ў беларускай сталіцы, прадстаўнікі гандлёвых арганізацый і наведвальнікі далі высокую ацэнку новай кухні.

І ЗНОЎ СЯРОД МАЦНЕЙШЫХ

Першага верасня ў Ленінградзе пачнецца фінал XXXIII чэмпіянату краіны па шахматах ся-

род жанчын. Права ўдзелу ў першынстве заваявалі мацнейшыя спартсменкі Савецкага Саюза. Сярод іх — заслужаны і міжнародны майстар спорту Кіра Аляксееўна Зварыкіна. Упэўнена іграе мінская шахматыстка. Яна заваявала ганаровы тытул чэмпіёны Беларусі 1973 года, удастоена залатога медаля за першае месца ў першынстве Узброеных Сіл СССР.

Кіра Аляксееўна мае вялікі вопыт турнірных сустрэч, не раз здабывала перамогі на вялікіх усесаюзных і міжнародных спаборніцтвах. Тры разы была абсалютнай чэмпіёнкай краіны і два разы дзяліла першае і другое месцы, была віцэ-чэмпіёнкай свету, на I і II сусветных шахматных алімпіядах, якія праводзіліся ў Галандыі і Югаславіі, у складзе зборнай каманды краіны заваявала чэмпіёнскі тытул.

Сёлетні ўсесаюзны чэмпіянат у горадзе на Няве — дваццаць першы ў шахматнай біяграфіі выдатнага беларускага майстра гэтай старадаўняй і мудрай гульні.

Людміла Каліноўская працуе зваршчыцай на аршанскім заводзе «Буддэтал». Якасць работ, якія выконвае камсамолка, заўсёды выдатная.

Фота М. Хутарэцкага (БЕЛТА).

ЛАБІРЫНТЫ КАХАННЯ

Зусім нечакана атрымаў ад яе пісьмо. Ніколі не заўважаў у яе сентыментальнасці, пісьмаў яна мне таксама не пісала. Некалі, не так даўно, мы сябравалі з ёй і яе будучым мужам. Цяпер былым. Вось урывак з гэтага пісьма: «...Ты добра ведаеш, як усё было. Мы доўга сустракаліся. Я не магла сабе ўявіць, што побач можа быць хто-небудзь іншы. Памятаеш вяселле? Я была шчаслівая і верыла яму. Я ведала, што ён мяне кахае. Немагчыма так хлусіць некалькі гадоў. Ты ведаеш таксама, што мы вельмі дружна жылі. Пасля ўсё змянілася. Не па маёй віне. Змяніўся Ігар. Я адчула, што стала яму зусім чужой і абыякавай. Спачатку я ні пра што не пыталася ў яго. Суцяшала сябе, што дрэнны настрой у яго міне — чаго не бывае з чалавекам. Аднак нічога не змянілася. Я не вытрымала і сказала яму ўсё, што думала. Ён адмахнуўся: кінь, усё гэта табе здаецца. А пасля сказаў, што разлюбіў. Занадта проста прагучэла гэта ў яго словах — сустрэў іншую дзяўчыну і пакахаў. На гэты раз паспраўднана».

Яшчэ раз паўтараю — ён вымавіў гэтыя словы вельмі проста, без ніякага хвалявання. Я не пазнавала яго. Гэта быў іншы чалавек. Мы рассталіся. Яшчэ не скасавалі шлюб, аднак гэта канец. Што здарылася? Ён жа таксама кахаў мяне. Няўжо ўсё мінае? Пісьмо я гэта можа і не адпраўлю. Не ведаю.

Наташа».

...Ігара я не сустрэў. А калі б і сустрэў, то не ведаю, ці пачаў бы першы гутарку пра гэта. Размова ж ідзе не аб зусім звычайным — аб таямніцах чалавечай душы. Увесь час непакоіла пытанне: «Чаму? Чаму так здарылася ў іх?»

...Авіньён часоў Петраркі ніколі не нагадваў той горад, малюнкi якога ўпрыгожваюць многія санеты геніяльнага паэта. Гэта быў

звычайны шэры горад, дзе бадзялася шмат бяздомных сабак і дзе на базары цэлымі днямі сварыліся гандляркі. Петрарка ідэалізаваў Авіньён не проста так. У адной з гарадскіх цэркваў ён убачыў Лауру. Яму было дваццаць тры гады, ёй — дваццаць. Петрарка ўбачыў Лауру і закахаўся з першага позірку. У яе быў муж. Пасля яна стала маці адзінаццаці дзяцей. Петрарка кахаў Лауру ўсё жыццё. Ён бачыў яе ўрыўкамі і нават ніводнага разу не гаварыў з ёй. Праз сорак два гады пасля іх першай сустрэчы ён напісаў пра сваё каханне да яе: «В год тысяча трыста дваццаць сёмай, в апреле, в час першый шестого дня вошел я в лабиринт, где нет исхода».

Праз пяць гадоў Петрарка памёр. І перад самай смерцю гаварыў: «Ужо ні аб чым не думаю я, акрамя яе...»

Вось такое каханне. Можна выдумка ўсё гэта? Можна выдумка і тое, што Дантэ кахаў Беатрычэ (не, не тую з «Божественной комедии», а жывую дзяўчынку, якую ён сустрэў у Фларэнцыі, калі яму было дзевяць гадоў)?

Аказваецца, не выдумка. Гісторыкі дакапаліся да спаранелых ад старасці архіваў і ўстанавілі, што і Петрарка, і Дантэ не выдумалі сваіх каханых. І гэтыя жанчыны адыгралі, магчыма, рашающую ролю ва ўзлёце іх геніяльных талентаў.

Чаму я спасылаюся на гэтыя хрэстаматыійныя прыклады? Таму што яны лепш за ўсё даказваюць вечнасць пачуццяў, дадзеных чалавеку прыродай, іх непадладнасць часу. Аднак могуць сказаць, што гэта было даўно, а цяпер зусім іншая справа, што рамантычныя гісторыі адышлі ў нябыт, у наш век людзі сталі больш «зямнымі». Але мала сустрэнеш людзей, якія не захапляліся б санетами Петраркі, не прымалі іх блізка да сэрца.

Каханне Ігара і Наташы здавалася нам асветленым нейкім асаблівым харастом чалавечых адносін. І раптам... Што ж здарылася з Ігарам — чалавекам разважлівым, сур'ёзным?

Цяжка, нават немагчыма разабрацца ў падобных жыццёвых драмах, забытых і часам незразумелых для саміх герояў. Але, у якіх ужо раз аналізуючы адносіны Ігара і Наташы, яшчэ і яшчэ раз прыходжу да вываду, што яму, Ігару, не хапіла адказнасці за сваё каханне. Так, менавіта адказнасці, беражлівых адносін да яго. Новая знаёмая паказалася прыгажэйшай за Наташу, з ёй было цікава праводзіць час... Захапленне дазволіла яму вельмі лёгка паставіць крыж на сям'і.

Так, няма рэцэптаў, што рабіць у той ці іншай жыццёвай сітуацыі. Як адрозніць сапраўднае пачуццё ад прывычкі? Як разабрацца ў сваіх адносінах да чалавека, калі гэта «першае, сапраўднае» прыходзіць упершыню ў жыцці, і ў цябе няма ніякага вопыту? Як паводзіць сябе тады, калі ў цябе сям'я, дзеці і ты раптам праз шмат гадоў зразумеў, што ўсё гэта трымаецца не на каханні, а проста на прывычцы? Сапраўды, якую парадку можна даць у такіх складаных жыццёвых выпадках? Але цвёрда ведаю адно: у кожным з іх абавязкова трэба заставацца чалавекам.

...У праектным інстытуце Юрыя лічылі добрым інжынерам. І падначаленыя, і дырэктар. Ён сустракаўся з дзяўчынай, якая вучылася ў медыцынскім інстытуце. Год, два, тры. Яны прывыклі адзін да аднаго і пасля заканчэння інстытута вырашылі ажаніцца. Атрымалі кватэру, нарадзіўся сын. І паступова Юрый зразумеў, што для сумеснага жыцця адной прывычкі мала. З дзяцінства ён атрымаў добрае выхаванне, і, відаць, толькі яно дапамагло яму пазбягаць сварак,

стрымліваць сябе. Яна спачатку нічога не разумела і радавалася, раскажваючы ўсім, які ў яе добры муж. Потым ён канчаткова ўсвядоміў, што зусім не кахае і ніколі не кахаў яе.

Пасля работы Юрый стараўся куды-небудзь пайсці — на стадыён, да сяброў. Доўга блукаў па гораду, а ёй казаў, што затрымаўся на сходзе. Пасля зусім нечакана пазнаёміўся з жанчынай і пакахаў яе. Былі вельмі цяжкія дні. Ён не мог хлусіць сваёй жонцы і адчуваць сябе вінаватым перад сынам, не мог сустракацца тайком.

Ён пайшоў да той жанчыны і сказаў, што сустракацца яны больш не будуць, што ён не можа кінуць сваю сям'ю — жонку і сына. Многія лічылі, што Юрый зрабіў няправільна, што ні адзін чалавек не павінен адмаўляцца ад свайго шчасця.

І вось я сустрэў яго праз некалькі гадоў. Юрый спытаўся ў дзіцячы садзік па сына. Усю дарогу, пакуль мы ішлі разам, ён раскажваў, які ў яго ўдалы хлопчык, як дружна жывуць яны — ён, жонка і маленькі сын.

— А што ж тая жанчына? — запытаўся я. — Ты ж кахаў яе?

— Так, — згадзіўся ён. І дадаў: — Але разысціся з жонкай, з якой столькі пройдзена, столькі перажыта, я не змог. Прыходжу дадому, а сын да мяне: тата! І столькі любасці, столькі гордасці ў гэтых словах! Можна нават дзеля аднаго гэтага і трэба жыць, трэба падтрымліваць агонь у сямейным ачагу.

Дзве розныя жыццёвыя гісторыі. За кожнай з іх — людзі, іх лёс. Магчыма, гісторыі крыху банальныя і здараюцца часцей, чым гэтага хацелася. Я не збіраюся асуджаць Ігара. Не хачу пець дыфірамбы Юрыю. Кожны з іх зрабіў так, як палічыў патрэбным. І невадама яшчэ, ці не разлюбіць Ігар тую, другую жанчыну (хто здрадзіў адзін раз, можа здрадзіць і другі), ці быў бы шчаслівы Юрый, кінуўшы сына і жонку.

Важна іншае. Калі чалавек вырашае будаваць сям'ю, ён бярэ на сябе вялікую адказнасць не толькі перад блізкім чалавекам, але і перад грамадствам. Наколькі ўсведамляе ён гэта — залежыць ад самога чалавека, ад яго культуры, ад умення быць уважлівым да блізкіх яму людзей.

М. КАЦЮШЭНКА.

ЗАПРАШАЕМ У КЛУБ

У нашым пасёлку—свята. Праз паўгадзіны ў клубе пачынаецца новая праграма: «А ну, дзяўчаты!» Восем удзельніц будуць аспрэчваць першынство на званне самай разумнай, самай спрытнай, самай умелай дзяўчыны роднага пасёлка. Шмат чаго патрабуецца ад удзельніц конкурсу: цікава весці размову, ведаць літаратуру, умець шыць, вышываць, спяваць, танцаваць, скласці букет пад запамінальным дэвізам, зрабіць прыгожую прычоску. Вядучая Тамара Івануна Чатырбок, масавік Антопальскага дома піянераў, апошні раз праглядае сцэнарыі.

Балельшчыкаў у зале—хоць адбаўляй. Апладзіруюць знаходлівасці, шумна перажываюць няўдачы. Спадабаліся ўсім вышыўкі Зіны Пляшко і Галі Саўчэні «Ну, заяц, пачакай!». Букеты Надзеі Ганчаровай «Беларусь мая сінявокая» і Валі Качан «Хай заўжды будзе сонца!» выклікаюць хвалю апладысменту. Доўга вітаюць пераможцаў конкурсу Галю Саўчэню, Галю Пляшко і Валю Качан.

Праграма «А ну, дзяўчаты!»—адно з мерапрыемстваў жаночага клуба, які створан у гарадскім пасёлку Антопаль Драгічынскага раёна па ініцыятыве жаночага савета. Клуб вельмі малады, але ў яго работу ўцягнута ўжо каля двухсот жанчын і дзяўчат нашага пасёлка. Савет клуба так пабудоваў сваю работу, каб усе ўдзельніцы знайшлі сабе справу па душы. Тут можна навучыцца шыць, вязаць і вышываць, гатаваць смачныя стравы. Заняткамі ў секцыях кіруюць вопытныя спецыялісты: урач Валянціна Васільеўна Назарэвіч, спецыяліст грамадскага харчавання Зінаіда Васільеўна Буйкевіч, загадчыца швейнага цэха арцелі «Стандарт» Марыя Васільеўна Лукашова.

Савет распрацаваў праграму клуба, якая надрукавана і раздадзена ўсім удзельніцам. Пасяджэнні клуба, тэмы заняткаў цесна звязаны з нашай сучаснасцю. На адным з пасяджэнняў жанчыны вырашылі ўзяць шэфства над помнікам і брацкімі магіламі загінуўшых у дні Вялікай Айчыннай вайны воінаў і партызан, заняцця азелененнем роднага пасёлка. У Дзень Перамогі жанчыны сабраліся на святочны «Агеньчык», дзе адбывалася сустрэча з ветэранамі вайны. Вялі гэты «Агеньчык» старшыня жансавета Лідзія Данілаўна Пашкоўская і член савета клуба ўдзельніца Вялікай Айчыннай вайны Валянціна Аляксееўна Самусева, якая падзялілася сваімі ўспамінамі. А потым былі песні—і новыя, і незабыўныя песні ваенных гадоў, кветкі, успаміны...

Наш клуб робіць першыя крокі. Наперадзе новыя вечары адпачынку, танцаў, канферэнцыі чытачоў... «Калі ласка, у наш клуб!—запрашаем мы жанчын розных узростаў і прафесій.—Будзьце як дома, будзьце гаспадынямі»,—прапануем мы ім. І мілыя гаспадыні ахвотна збіраюцца ў наш вялікі агульны дом.

А. ДЗЕМІДОВІЧ,
старшыня савета клуба,
загадчыца перасоўнага фонду
Антопальскай бібліятэкі.

ШТО Я АДКАЖУ ДЗІЦЯЦІ?

Не ведаю, ці трэба было мне пісаць да вас у рэдакцыю. Але хочацца з кім-небудзь параіцца, аблегчыць сваю душу. Паверце, калі я раней чытала ў часопісах або газетах пісьмы пра нешчаслівае каханне, то асуджала дзяўчат, якія звярталіся за парадамі да незнаёмых людзей. І вось сама апынулася на іх месцы...

Успамінаю нашы першыя сустрэчы з Віктарам. Усё было нібы ў казачным сне. Ён называў мяне каханай і гаварыў, што мы хутка ажэнімся. І я верыла яму, верыла ў сваё шчасце. Праз некаторы час я яму сказала, што ў нас будзе дзіця. Віктар спакмурнеў і прамовіў: «Нам дзіця не патрэбна». Гэтыя словы для мяне былі гromам з яснага неба.

Неўзабаве я выпадкова даведалася, што ён жэніцца. Жэніцца па волі сваёй маці. Я пайшла да яго на работу, але

ён не захацеў нават са мной размаўляць. «Ты пазбаўся ад дзіцяці, грошы я табе дам»,—сказаў ён мне. Але хіба можна за грошы купіць шчасце, купіць усё тое, што я згубіла ў васемнаццаці гадоў?

Не хацелася жыць, спрабавала атруціцца. Але падумалася, што вось не будзе мяне, а на зямлі нічога не пераменіцца. Будзе ззяць сонца, будуць спяваць птушкі, смяяцца дзеці. І я вырашыла, што ў мяне абавязкова павінна нарадзіцца дзіця. Я выгадую яго, чаго б гэта мне ні каштавала. Няхай будзе цяжка, крывдна. Я живу надзеямі, марамі аб будучым.

Але калі-нікалі пачынаю думаць: вось падрасце сын ці дачка і спытае: «А дзе мой тата?» Што я адкажу яму?

Люба К.

Ад рэдакцыі: Мы надрукавалі пісьмо Любы без змен. Спадзяемся, што вы, нашы чытачы, выкажаце свае адносіны да яго.

КРЫТЫКА ПРЫЗНАНА ПРАВІЛЬНАЙ

У нашым часопісе быў надрукаваны артыкул С. Кулінковіч «Цётка Вера казала», у якім гаварылася пра недахопы ў арганізацыі гандлёвай рэкламы ў рэспубліцы. Як паведаміў рэдакцыі намеснік міністра гандлю Беларускай ССР тав. Назараў, артыкул абмеркаваны на пашыранай нарадзе работнікаў Міністэрства гандлю БССР, якія адказваюць за арганізацыю рэкламы тавараў народнага ўжытку, і кіраўніцтва мастацка-вытворчага камбіната «Белгандальрэклама». Крытыка ў адрас Міністэрства гандлю БССР і камбіната «Белгандальрэклама» на недахопы ў рэкламе тавараў народнага ўжытку прызнана правільнай. Намечаны канкрэтныя мерапрыемствы па палепшэнню рэкламнай справы.

За пяць месяцаў гэтага года камбінат «Белгандальрэклама» па заказах гандлюючых арганізацый і прамысловых прадпрыемстваў даў у рэспубліканскіх часопісах і газетах 673 аб'явы з мэтай рэкламы тавараў. Па беларускаму тэлебачанню наладжаны 32 рэкламныя перадачы. Па радыё кожную сераду і пятніцу ў пэўны час адбываецца дзесяцімінутная рэкламная перадача «Для ўсіх і кожнага». Па заказе Міністэрства гандлю БССР на кінастудыі «Беларусьфільм» зроблены кінафільм «Самаабслугоўванне—гэта зручна», які дэманструецца ў кінатэатрах рэспублікі.

Каб палепшыць пастаноўку рэкламнай справы ў рэспубліцы, каардынаваць рэкламу тавараў народнага ўжытку паміж гандлёвымі, прамысловымі і іншымі арганізацыямі, пры Міністэрстве гандлю БССР створан міжведамасны савет па рэкламе.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

У мяне два пытанні.

1. Пачынаючы з 16 лютага 1970 г. я працую ў гарпрамгандлі. З 1 лістапада 1972 г. па 7 лютага 1973 г. была ў водпуску па цяжарнасці і родах. Ці належыць мне чарговы водпуск за 1973 год

і калі? Водпуск за 1972 год я выкарыстала ў маі—чэрвені мінулага года.

2. З 13 лютага па 3 сакавіка 1973 г. я знаходзілася ў бальніцы з дзіцем. Ці павінны мне аплаціць бальнічны ліст па догляду дзіцяці?

М. ВІКТАРОВІЧ

г. Баранавічы.

1. Згодна з артыкулам 71 КЗОТ БССР водпуск за другі і далейшыя гады работы можа прадастаўляцца ў любы час рабочага года ў адпаведнасці з чарговасцю (графікам) прадастаўлення водпуску. Апрача таго, вы мелі права атрымаць чарговы водпуск за 1973 год пасля водпуску па цяжарнасці і родах.

2. Маці, вызваленая ад работы для знаходжання разам з хворым дзіцем у стацыянары, дапамога выдаецца за ўвесь час вызвалення (п. 12 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дапамог па дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню).

Мне 26 гадоў, працую медсястрой, незамужам. Ці павінны паставіць мяне ў чаргу на атрыманне жылля?

Г. САКАЛОВА

г. Светлагорск.

У адпаведнасці з п. 1 Інструкцыі «Аб парадку прыёму на ўлік грамадзян, якія маюць патрэбу ў жыллі, размеркаванні і абмену жыллой плошчы выканкамі мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных, ведамствамі і арганізацыямі на тэрыторыі Беларускай ССР», зацверджанай Галоўным упраўленнем камунальнай гаспадаркі пры Саўеце Міністраў БССР ад 17 снежня 1957 г., сямейнае становішча пры пастаноўцы грамадзян на ўлік для атрымання жылля не мае значэння. Важна, каб чалавек меў патрэбу ў палепшэнні жыллёвых умоў.

У мяне два пытанні.

1. У сакавіку 1972 года я нарадзіла дваіх дзяўчынак-блізнят. Пасля заканчэння пасляродавага водпуску мне быў прадастаўлены чарговы штогодны адпачынак. У час апошняга водпуску мае дзяўчынкі захварэлі, і я з імі з 24 мая 1972 г. па 4 ліпеня 1972 г. знаходзілася ў бальніцы. Ці павінны выплаціць дапамогу за час знаходжання ў бальніцы?

2. Мы з мужам працуем у Мазыры, а ведамасную кватэру нам прадаставілі ў Калінкавічах. Штодзённа ездзім за 10 км на работу. Якое існуе палажэнне аб аплаце праезду?

Л. ТАЛЕЦКАЯ

г. Калінкавічы

1. У адпаведнасці з п. 7 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дапамог па дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню, калі рабочы ці служачы захварэў у час штогодняга адпачынку, яму выплачваецца дапамога. Калі ж работнік у час гэтага адпачынку быў заняты доглядам захварэўшага члена сям'і, у тым ліку і дзяцей, то дапамога не выплачваецца.

2. Дзеючым заканадаўствам не прадугледжана права работніка на пакрыццё выдаткаў па праездзе да месца работы, калі нават прадпрыемствам прадастаўлена кватэра ў іншым населеным пункце.

Я знаходзілася ў дэкрэтным водпуску з 19 верасня 1972 г. па 14 студзеня 1973 г. Пасля заканчэння дэкрэтнага водпуску прыступіла да работы ў калгасе. 10 сакавіка захварэла мае дзіця, і мяне разам з ім паклалі ў бальніцу, дзе я праляжала да 11 красавіка гэтага года. Калі мяне з дзіцем выпісвалі з бальніцы, мне чамусьці не далі бальнічны ліст, абмежаваліся выдачай даведкі. Даведку бухгалтэрыя калгаса не прымае. Кажуць, неабходны бюлетэнь. Прашу растлумачыць, хто тут мае рацыю.

Л. ЛІТВІНЧУК

п/а Плешчыцы.

У адпаведнасці з п. 11 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дапамог членам калгасаў, якое зацверджана пастановай Саюза Савета Саюзаў ад 4 сакавіка 1970 г. і Прэзідыумам ВЦСПС 15 красавіка 1970 г., маці, вызваленая ад работы для знаходжання разам з хворым дзіцем у стацыянары, дапамога выдаецца за ўсе календарныя дні ў перыяд вызвалення, на працягу якіх яна, па ўмовах працы, павінна была працаваць у грамадскай гаспадарцы калгаса.

У гэтым выпадку бальнічны ліст выдаецца на ўвесь час знаходжання маці з хворым дзіцем у стацыянарнай лячэбнай установе.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук.

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

Першая прэмія прысуджана малюнку Галі Краўцовай да апавядання А. П. Чэхава (із студыі Палаца культуры камвольнага камбіната).

У фашэ рэдакцыі газеты «Вячэрні Мінск» — рознакаляровае, спяваючае лета. На сценах — малюнкі дзяцей — удзельнікаў конкурсу «Хай заўжды будзе сонца!».

Мяне вельмі ўзрадавалі многія работы юных мастакоў, якіх цікавіць усё на свеце.

Таня Калодзежная (12 год, 75-я школа, г. Мінск) здзіўляе ўменнем па-свойму перадаць тэму. Яе малюнкі «Партызанскія сцежкі», «Будуецца завод» і гравюра «Брыганціна» — сведчанне мастацкіх здольнасцей дзяўчынкі.

А вось «Добрая раніца» Тані Сучковай (9 год, 75-я школа). Мяккія, ласкавыя фарбы, жоўтая дарожка, якая вядзе ў запаветны лес, сапраўды ствараюць настрой добрага летняга рання.

Дзеці малююць вялікі свет, яго хараство, малююць людзей.

Света Плаўнік (11 год, 61-я школа, г. Мінск) зоркім вокам убачыла добрага чалавека, яго працавітасць, шчырасць. І з'явіўся малюнак «Дворнік».

Лена Чэпікава намалявала пастуха на фоне светлай беларускай прыроды.

Глыбока хвалюе дзяцей гераічная тэма. Вось чаму вучань 5-га класа 61-й школы Віця Мазурэнка паказаў саветскіх людзей, якія змагаліся ў час Айчыннай вайны ў самых цяжкіх умовах. «Непахісныя» — гэты малюнак Віці не можа пакінуць абыякавым гледача.

Дзіцячая фантазія не ведае межаў, яна ляціць да таямнічых сузор'яў — і з'яўляецца арыгінальным малюнак «На чужой планеце» Валі Дробышавай (12 год, 75-я школа). Дзяўчынка намалявала і пейзаж, і жывёл, якіх яна сабе ўяўляе на невядомай планеце.

А фантазія Косці Баіна (12 год, 115-я школа) знайшла для сябе раздолле на зямлі, у беларускім лесе. Хлопчык здзіўляе і радуе сваёй выдумкай і тонкім густам у рабоце «Лясныя скульптуры».

Спыняюся толькі на некаторых работах, а іх прыйшло на конкурс у газету «Вячэрні Мінск» каля чатырохсот. Мастацкім выхаваннем дзяцей кіруюць улюбёныя ў сваю работу педагогі-мастакі: В. І. Вярсоцкі (75-я школа, г. Мінск), Л. Г. Пульман (61-я школа, г. Мінск), В. Ф. Сумараў (студыя выяўленчага мастацтва Мінскага камвольнага камбіната). Педагогі разумныя, з вялікім тактам кіруюць работай сваіх выхаванцаў, вучаць іх бачыць прыгожае. На выстаўцы ёсць малюнкі гуашшу, пастэллю, ёсць акварэльныя малюнкі, графіка.

Думаецца, што такі вопыт эстэтычнага выхавання дзяцей варты пераймання.

У конкурсе ўдзельнічалі і зусім малыя: чатырохгадовая Лада Нісневіч і сямігадовы Юра Грыдзін. Першакласнік Юра зрабіў малюнак, які можна назваць сімвалам конкурсу: дзеці розных народаў пабраліся за рукі, ідуць насустрэчу сонцу. «Мы ідзем па зямлі» — называецца гэты малюнак.

Гляджу на работу малага хлопчука і ўспамінаю радкі з перакладзенага мною верша «Карагод» выдатнага паэта Францыі Поля Фора:

І маем расквітнее студзень,
Калі усе на свеце людзі
Па-брацку возьмуцца за рукі
На сотні год,

мільёны год!
Эдзі АГНЯЦВЕТ, член журы конкурсу.

Добрай раніцы! ▲

Гары, піянерскі касцёр! ►

Вясёлае школьнае лета... Як не прыкметна праяцела яно! Да пачатку новага навучальнага года засталася не так і многа часу. Цікавыя паходы і захапляючыя гульні, піянерскія настры, празрыстая рэчка і сіні лес — усё гэта надоўга запомніцца хлопчунам і дзяўчынкам.

Загарэлыя, жыццярэдасныя і ўзмужнелыя прыйдуць яны і верасня ў школу. І не будзе канца расказам пра тое, як правялі дзеці свае летнія канікулы.

ВЯСЁЛАЕ

ПІЯНЕРСКАЕ ЛЕТА

Вянок да твару.

Фота Я. Контыша.

Таня Зайцава іграе на флейце.

Дзяўчынкі з 21-га атрада піянерскага лагера «Беларусь» Мінскага трантарнага завода.

Я—Чайка. Прыём...

Гарачы дзянён.

АД БОГА—ДА ЛЮДЗЕЙ

Нарадзілася я ў беднай сялянскай рэлігійнай сям'і ў пачатку нашага стагоддзя. Успамінаю цесную хату з земляной падлогай, з чорнымі закуранымі сценамі і падслепаватым акенцам у адну раму. Узімку яно ахутана нібы ватаю, белым інеем, і ў хаце заўжды паўзмрок. Бачу высокую постаць бацькі, ён кожную раніцу і ўвечары стаяў перад абразамі, шчыра маліўся, нізка кланяўся. І нас, дзяцей, вучыў вымольваць у бога шчасце. Але бог не звяртаў увагі на нашы малітвы, у хаце было і холадна і голадна. Хлеба заўсёды не хапала, адзенне шылі з саматканага палатна, абуваліся ў лапці.

Доўгія зімовыя вечары хату асвятляла сасновая лучына. Яна трашчала, дымела, кідала няроўныя блікі святла на чорныя сцены, калаўрот, твар маці, якая прала кудзелю. Абразы на покуце пад няроўным святлом лучыны нібы дрыжэлі, варушыліся, здаецца, хацелі адарвацца ад сцяны і выйсці на вольнае паветра.

Дзяцінства скончылася рана. У сем гадоў дапамагала маці па гаспадарцы і няньчыла малодшых дзяцей. На дзевятым годзе бацька сплёў мне новыя лапці, маці прыгатавала белыя палатняныя анучы, перафарбавала старую кужэльную сукенку — гэта была мая школьная «форма». Раніцою, узяўшы ў торбачку буквар, грыфельную дошку і лустачку хлеба, я крочыла ў Гаруцішкі, гэта ў сучасным Дзяржынскім раёне, у школу, якая была за два кіламетры ад нашай вёскі. (Царква стаяла ў вёсцы). Гэта быў невялікі пакой, цесна застаўлены чорнымі партамі, завешаны абразамі. Сярод святой грамады віселі вялікія партрэты цара і царыцы.

Першае, што спыталіся ў мяне ў школе, — ці ўмею маліцца. Перад пачаткам урокаў чыталі некалькі малітваў, а пасля заняткаў — «Ойча наш». Кожны тыдзень у школу прыходзіў поп. Калі вучань не мог дакладна адказаць, у які дзень што бог тварыў, поп даваў балуючую пстрычку ў лоб і моцна круціў за вуха.

І дома, і ў школе, і ў царкве — усюды мне ўбівалі ў галаву, што бог — літасцівы, усемагутны, усебачны — ведае

кожную нашу думку, што ўсё жыццё навокал залежыць ад яго волі.

Начытаўшыся розных баек пра манастырскае жыццё, я захацела стаць манашкай і прысвяціць усё сваё жыццё ўсявышняму. Але манастыра паблізу не было. Я пачала маліцца не толькі дома або ў царкве, але і ў полі, у лесе. Малілася і верыла, верыла і малілася. А жыццё маё ішло, як і раней — у цемры, галечы і бяспраўі.

Вакол нашых вузкіх сялянскіх палосак распасціраліся шырокія палі, лясы і сенажаці пана Здзяхоўскага, які жыў у засені векавых дубоў і ліп у прыгожым белакаменным палацы ў Вялікіх Навасёлках. Панскую і сялянскую зямлю падзяляла прасцялачая дарога, па абочынах расла трава. Там я на павадку пасвіла карову. І вось аднойчы наляцеў панскі цівун.

— Ага, папалася галадранка! — закрычаў ён. Нібы маланка бліснула ў вачах, а потым усё знікла ў цемры — гэта панскі служка пекануў мяне бізуном. Калі апамяталася, ні цівуна, ні каровы не было. І я падумала з адчаем: чаму бог, усемагутны, літасцівы, дазволіў гэтак пакрыўдзіць мяне, малую? Я ж так моцна веру і шчыра малюся яму. І разважыла так: свет вялікі, бог, мусіць, не бачыў гэтага выпадку, бо надвор'е было дажджлівае.

Са слязмі на твары, з пячучымі рубцамі на плячах я прыйшла дадому. Маці хадзіла ў воласць на скаргу, але там на яе не звярнулі ніякай увагі, толькі казалі заплаціць пану за шкоду, і тады ён аддасць карову. І хаця шкоды ніякай не было, але каб вярнуць карову, мусілі аддаць апошнія капейкі.

Скончыла я чатыры класы царкоўна-прыходскай школы, і на гэтым мая адукацыя спынілася. Прыход Савецкай улады застаў мяне ў фальварку Невелічы батрачкай. Прыемна было бачыць, як паны ды багачы ўцякалі на захад. Але папы запалохвалі, што большавікі ўсе бязбожнікі ды анціхрысты. І я працягвала верыць і маліцца. З малітваю вячалася ў царкве. З іконаю ў руках, з малітваю на вуснах увайшла ў дом мужа

і стала адзінаццатым чалавекам у свёкравай сям'і. Не буду казаць пра ўсе пакуты, якія спазнала ў гэтай сям'і. Праз год са слязмі на вачах, з малітваю на вуснах і з малым дзіцем на руках я зноў нясмела пераступіла бацькоўскі парог, шукаючы часовага прытулку. Развод у той час, асабліва ў глухіх вёсках, лічыўся рэдкім і ганебным учынкам. Дык як жа мне жыць? Чаму не памагае бог, якому я шчыра малілася?

З таго часу і пачала хістацца мая вера ў бога.

Праз нейкі час я трапіла ў Мінск. Прыйшла на завод «Камунар» — цяпер ён носіць імя С. М. Кірава. Добра мяне тут прынялі, хаця першыя гады былі нялёгкімі: хлеб і іншыя прадукты выдаваліся па картках, жыла я ў прыватным маленькім пакойчыку з малым дзіцем. Але затое ўпершыню адчула сябе чалавекам. Пад уплывам калектыву я памалу вызвалялася ад рэлігіі. Пачала чытаць кнігі, хадзіць у кіно.

Жыццё пакрыху наладжвалася. Але выбухнула вайна, яна несла смерць, кроў, агонь і слёзы. Сярод мільёнаў забітых і пакалечаных былі мае родныя і блізкія. Гітлераўскія людзедаў палілі вёскі разам з людзьмі. І я пыталася сама ў сябе: як жа мог глядзець «усемагутны, літасцівы» бог на такія пакуты і смерць нявінных людзей і не пакараць забойцаў? Вось калі я канчаткова пераканалася, што рэлігія — дурман.

Мне вельмі шкада марна патрачанага часу на царкву і малітвы неіснуючаму богу. Вось з гэтымі можа і не зусім зграбнымі словамі звяртаюся да тых, хто яшчэ верыць у бога. Не рабіце гэтых памылак. Шчаслівае жыццё, дабрабыт, роўнасць, павагу да чалавека — усё гэта прынеслі людзям Камуністычная партыя, Савецкая ўлада.

Больш за 25 гадоў працавала я на заводзе, у калектыве, які стаў мне родным. З пашанай праводзілі людзі мяне на пенсію. Вырасла, выйшла на шырокую дарогу жыцця мая дачка Яўгенія. Яна скончыла школу і тэхнікум, працуе хімікам-тэхнолагам на адным з прадпрыемстваў Мінска. У яе двое дзяцей — дачка і сын. Мая ўнучка Валя вучыцца ў інстытуце механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. Будзе інжынерам. Унук Саша яшчэ школьнік.

Я жыву добра, маю кватэру з усімі выгодамі. Шчасце я пазнала толькі тады, калі ад бога прыйшла да людзей.

М. КРЫЛОВІЧ.

г. Мінск.

Беларускі пейзаж.
Фота Ул. Вяхоткі.

МОЙ РОДНЫ КУТ

ФОТААПАРАТ

Уладзімір ФІЛІНОВІЧ

Гумарэска

Учора нарэшце купіў фотаапарат. Даўно пра яго марыў. А купіць не выпадала. То фотаапаратаў не было такіх, што здымак адразу, умомант зробіць, а грошы былі, то, наадварот, былі фотаапараты—грошай не было.

Не цяпелася хутчэй пачаць здымаць. Пабег у бібліятэку і прачытаў усе дапаможнікі фотаамаматам. Для пачатку рашыў сфатаграфавачь жонку. Яна доўга прыбіралася і з'явілася перад аб'ектывам у сваёй самай лепшай сукенцы, якую я падараваў ёй некалі перад вяселлем. Толькі гэта я прыладзіўся, як заходзіць суседка з дачкою Асяй.

— Леанід Раманавіч, можа б і мяне з Асякай увекавечылі, га?

— Калі ласка,—кажу.

Праз якую гадзіну прыйшоў сябар.

— Я чуў, дружка, ты фотаапарат купіў унікальны.

— Ага.

— Добрая штука, скажу я табе. Пстрыкнуў—і на ўсё жыццё памяць. Альбом адкрыў: дзяцінства тваё перад табою, сябры ў памяці ўсплываюць...

Ну і чалавек. Скажаў бы адразу: сфатаграфуй мяне. А то—дзяцінства... сябры... альбом...

Пстрыкнуў і яго.

Лёг супакоіцца. А тут ні з таго ні з с'яго цешча з цесцем увальваюцца ў хату. Раней і носа не паказвалі, як трэба было, а тут самі прыйшлі. Аказваецца, жонка пазваніла:

— Прыходзьце, мой Лёнік сфатаграфуйце!

Пстрыкнуў і іх.

Неўзабаве наведваўся начальнік цэха, дзе я працаваў. Пагаварылі пра тое-сёе, а потым ён ціхенька напамніў пра фотаапарат. Няёмка адмаўляць: начальнік...

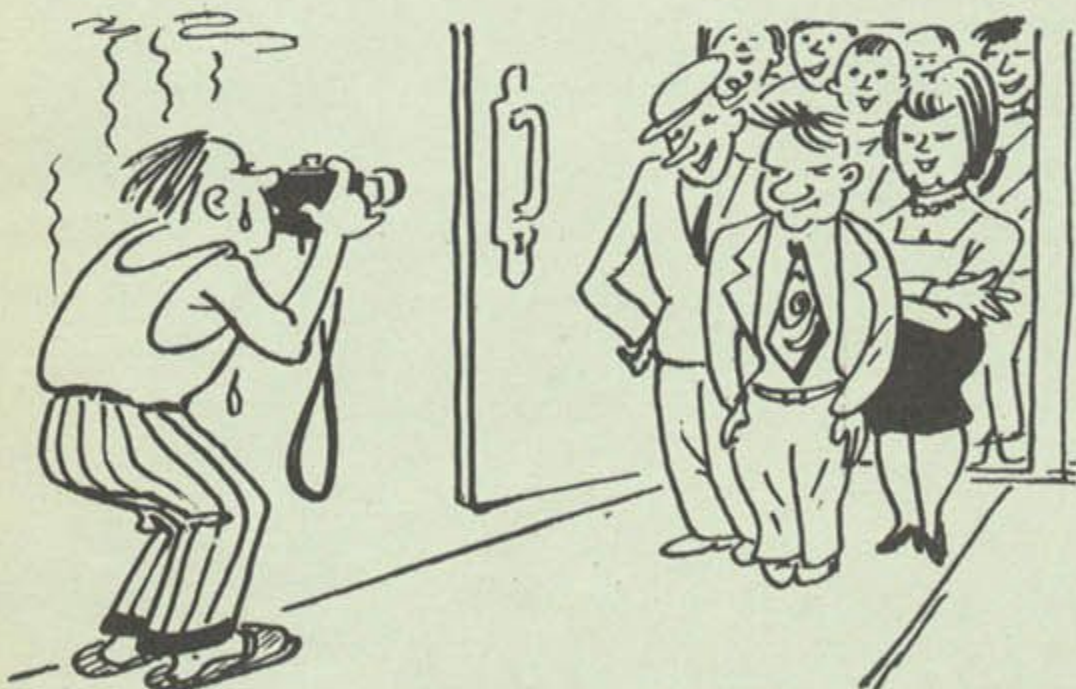
Пстрыкнуў і яго.

А што пачалося пасля абеду!.. У хату адзін за адным павалілі ахвотнікі увекавечыць сябе. Ужо не зачыняліся дзверы. Хутка перад домам вырасла даўжэзная чарга: мае і жончыны дзядзькі, цёткі, браты, сёстры, сябры, сяброўкі, знаёмыя і нямаля незнаёмыя (не ведалі, мусіць, за чым чарга).

Я выматаўся дашчэнту. Галава аж развальвалася. Акрамя крыкаў: «Мяне! Мяне!.. Калі ласка...»—я не чуў больш нічога...

Вечарам мяне забрала «Хуткая дапамога». Кажуць, я ў аднаго кліента фотаапаратам запусціў, а потым пачаў вокны біць...

Пасля ўстага ўрачы параілі мне заняцца рыбнай лоўляй. Яно можа б і добра. Але хто яго ведае...

Малюнак Р. Грамыкі.

АДКАЗЫ НА КРАСЧАЙНВОРД «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА», змешчаны ў 7-м нумары

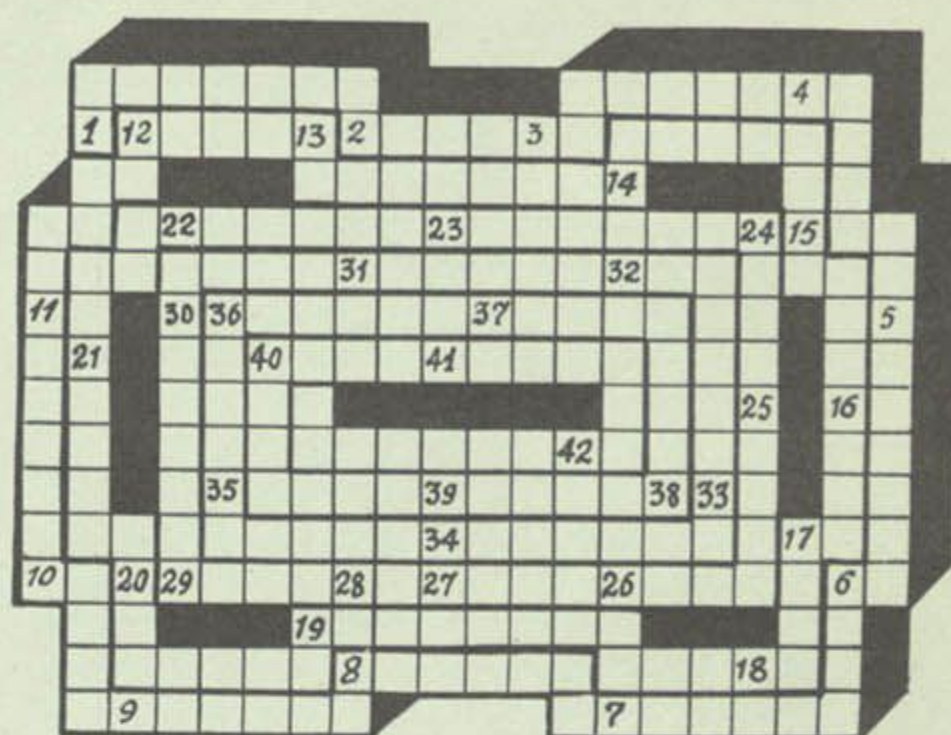
1. Тарас. 2. «Серадзібор». 3. Рыфма. 4. Аўрамчын. 5. «Крокі». 6. «Іркуцянка». 7. Аўтар. 8. Русак. 9. Колас. 10. Савіч. 11. «Чарнічка». 12. Алешка. 13. Анапест. 14. «Тартан». 15. Купала. 16. Агняцвет. 17. Талаш. 18. Шырма. 19. «Амок». 20. «Каршун». 21. Нарыс. 22. Сабаленка. 23. Анафара. 24. «Адплата». 25. «Астап». 26. Пінчук. 27. Калеснік.

На першай старонцы вокладкі: студэнтка III курса аграхімічнага аддзялення Мар'інагорскага саўгаса-тэхнікума Тамара Захарэц.

Фота У. Вяхоткі.

На чацвёртай старонцы вокладкі: да сонца!

Фотаэцюд М. Мінковіча.

ЧАЙНВОРД „БЕЛАРУСКАЕ КІНО“

1. Кінафільм рэжысёра Вячаслава Нікіфарава. 2. Выканаўца ролі Алесі ў кінафільме «Мы з Вулканам». 3. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Пяцёрка адважных». 4. Дзеючая асоба з кінафільма «Несцерка». 5. Выканаўца ролі пана Івана ў кінафільме «Палеская легенда». 6. Артыст, які выконвае ролю Лобача ў кінафільме «Усходні калідор». 7. Аповесць М. Чарота, паводле якой створан кінафільм «Лясная быль». 8. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Чалавек не здаецца». 9. Персанаж з кінафільма «Прыгодны да нестрайвой». 10. Выканаўца ролі Бушмана ў фільме «Гадзіннік спыніўся апоўначы». 11. Сцэнарыст кінафільма «Чакай мяне, Ганна». 12. Кінафільм паводле апавядання А. П. Чэхова. 13. Выканаўца ролі прэм'ер-міністра Францыі Луі Барту ў кінафільме «Масква—Генуя». 14. Аповесць А. Кулакоўскага, паводле якой створан кінафільм «Шчасце трэба берагчы». 15. Старэйшы беларускі аператар. 16. Аўтар сцэнарыя першага беларускага кінафільма. 17. Заснавальнік беларускага кіно. 18. Аўтар музыкі да кінафільма «Бацька». 19. Персанаж дакументальнага кінафільма «У агні жыцця». 20. Выканаўца ролі Каці ў кінафільме «Каханнем трэба даражыць». 21. Адзін з рэжысёраў кінафільма «Масква—Генуя». 22. Дзеючая асоба з кінафільма «Чужое імя». 23. Выканаўца ролі рэвалюцыянера-бальшавіка Ваўліна ў кінафільме «Крушэнне імперыі». 24. Персанаж з кінафільма «Дзеці партызана». 25. Выканаўца ролі Дзмітрыя ў кінафільме «Маріла льва». 26. Выканаўца ролі Лемеша ў кінафільме «Чырвонае лісце». 27. Адзін з аўтараў сцэнарыя кінафільма «Дзяўчынка шукае бацьку». 28. Аператар кінафільма «І ніхто іншы». 29. Аўтар музыкі да кінафільма «Рудабельская рэспубліка». 30. Камандзір паўстаўшага палка ў кінафільме «Запомні гэты дзень». 31. Выканаўца ролі Каці ў кінафільме «Колькі лет, колькі зім». 32. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Вайна пад стрэхамі». 33. Дзеючая асоба з кінафільма «Хто смяецца апошнім». 34. Персанаж з кінафільма «Неспадзяванае каханне». 35. Выканаўца ролі Васілька ў кінафільме «Паланез Агінскага». 36. Беларускі кінафільм 1931 года. 37. Сцэнарыст дакументальнага фільма «Застава Кіжаватава». 38. Выканаўца галоўнай ролі ў кінафільме «Выдатны хлопец». 39. Кінакамедыйны рэжысёр А. Зархі. 40. Персанаж кінафільма «Міколка-паравоз». 41. Кінафільм па п'есе Я. Купалы. 42. Выканаўца ролі Марылькі ў кінафільме «Наперадзе круты паварот».

Склаў Анатоль СІЛІЧ.

г. Бабруйск.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела рабочага жыцця—32-38-14, аддзела сельскага жыцця і пісем, культуры і літаратуры, быту—32-38-24. Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускай мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 15150. Здадзена ў набор 1/VII-73 г. Падп. да друку 24/VII-73 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90¹/₈. Дадатак—выкрайка. Тыраж 416700 экз. Зак. 358. Цана 15 кап.

222649-8

Цана 15 кап.

Индэкс 74995